

Op de Hoogte

Jaargang 31 nr. 1, maart 2025

Op de Hoogte

Jaargang 31 nr. 1, maart 2025

Redactioneel

De vooravond van de lente. Al in de prehistorie werden uitbundige lentefeesten gevierd, en nog wordt de lente-equinox volop gevierd. Na de winterzonnewende waardoor de dagen al snel weer langer worden is het tijd voor het genieten. De lente is symbool voor vernieuwing en verjonging. Pas bij de zomerzonnewende gaan de dagen weer langzaam korten.

Knoppen herkennen, vroegbloeiërs zien, dieren en insecten komen weer tevoorschijn en de vogels fluiten massaal. Ja, je voelt het voorjaar! De 'tuin van Zeeland' komt weer tot leven! Met het veranderende klimaat wordt water en opslag hiervan steeds belangrijker. Waar vroeger vliedbergen een grote rol speelden, zie je nu wadi's en vergroening in wijken en op schoolpleinen. Werken mét in plaats van tegen de natuur. En werken onder de grond. In deze 'Op de Hoogte' weer tal van mogelijkheden om de natuur te ontdekken, zelf of via een excursie begeleid door enthousiaste gidsen! Daarnaast ook mogelijkheden om je te verdiepen met bijvoorbeeld onze Basiscursus Natuurfotografie die in het voorjaar ook weer gegeven wordt. Of ga mee met de fotowerkgroep!

Vacatures binnen de afdeling, maar ook een jubilaris! En de gouwe ouwen van één van onze gidsen komen de komende nummers ook voorbij. Heerlijk om terug in de tijd te gaan.

In de agenda tal van activiteiten en enkele leuke tips om te doen met (klein)kinderen, zoals speuren op het strand, een slootjesdag of de Wetenschapsdag. Of lekker vies worden in Speelhof Hoogerzael! Heerlijk wandelen in en rond het Veerse Bos of op de fiets langs de vliedbergen. Genoeg te doen weer op Walcheren, hopelijk ontvangen we hiervan leuke stukjes, zo is iedereen dan weer op de hoogte!

Namens de redactie,
Roy en Irene

Bij de voorpagina

Aardhommel op zoek naar eten.

Aan deze uitgave werkten mee

Arjen Hartog, Arjen Faasse, Marieke Engelsman, Christien Labruijère, Corine Osté, Nel Ton, Irene Maréchal, Lilian Gillissen, Cobie Gouwen, Jodrike de Koning, Roy van de Voort, Angie van Goethem, deelnemers fotorubriek en onze bezorgers.

Colofon

Op de Hoogte is een uitgave van IVN Walcheren* voor leden en relaties. Oplage circa 190 exemplaren. Op verzoek ook op papier.

Redactie: Angelique de Cock, Irene Maréchal, Roy van de Voort, e-mail: opdehoogte-walcheren@ivn.nl.

Geen 'Op de Hoogte' ontvangen? Mail dan even naar opdehoogte-walcheren@ivn.nl. Het volgende nummer komt in juni uit. Kopij aanleveren voor 31 mei.

~~~~~

* IVN Walcheren is een afdeling van IVN (Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid), actief in voorlichting en educatie op natuur- en milieugebied en heeft (huisgenoot-)leden; contributie € 25 resp. € 12 per jaar. Voor hen zijn activiteiten gratis of tegen gereduceerd tarief.

Ledenadministratie: Theo Hendriks, penningmeester; zie voor adresgegevens 'Bestuur & Werkgroepen'. Contributiebetaling vindt plaats via incasso of betaling a.d.h.v. een factuur op bankrekening NL02ABNA0213302942 t.n.v. IVN.

~~~~~

* Website www.ivn.nl/walcheren;
IG: IVN_Walcheren; Facebook:
<https://www.facebook.com/ivn.walcheren/>

~~~~~

Druk: Editoo Arnhem

Bestuur en werkgroepen

Dagelijks bestuur

<i>Voorzitter:</i>	Carlien Nijdam	
<i>Secretaris:</i>	Carlien Nijdam	(e-mail: secretariaat@ivnwalcheren.nl)
<i>Penningmeester:</i>	Theo Hendriks	(e-mail: penningmeester@ivnwalcheren.nl)

Algemeen bestuur (naast het dagelijks bestuur)

<i>Cursussen:</i>	Marjan Rouw	(e-mail: cursussen@ivnwalcheren.nl)
<i>Activiteiten:</i>	VACATURE	(e-mail: activiteiten@ivnwalcheren.nl)
<i>Communicatie:</i>	Arjen Faasse	(mobiel: (06) 18408163) (e-mail: communicatie@ivnwalcheren.nl)

Werkgroepen

<i>Natuurpaden:</i>	Johan Antheunisse	(coördinator, tel.: (0118) 628814) (e-mail: milijobo@zeelandnet.nl)
<i>Excursies:</i>	VACATURE	(algemeen coördinator) (e-mail: activiteiten@ivnwalcheren.nl)
<i>Cursussen:</i>	Marjan Rouw	(e-mail: cursussen@ivnwalcheren.nl)
<i>Duurzaamheid:</i>	Jack Molkenboer	(e-mail: JackMolkenboer@hotmail.com)
<i>Blad Op de Hoogte:</i>	Angelique de Cock, Irene Maréchal-Van de Voort, Roy van de Voort	(e-mail: opdehoogte-walcheren@ivn.nl)
<i>Website:</i>	Joop Weijland	(e-mail: webmaster.walcheren@ivn.nl)
<i>Facebook:</i>	Angie van Goethem	(@IVN_Walcheren) (e-mail: communicatie@ivnwalcheren.nl)
<i>Instagram:</i>	VACATURE	(@IVN_Walcheren) (e-mail: communicatie@ivnwalcheren.nl)
<i>Public Relations:</i>	VACATURE	(e-mail: communicatie@ivnwalcheren.nl)
<i>Fotowerkgroep:</i>	Arjen Hartog	(e-mail: a.m.hartog@gmail.com)
<i>Korren:</i>	Arjen Faasse	(e-mail: arjen@ivnwalcheren.nl)

Vacatures

Voor onze activiteiten en excursies zoeken we verschillende mensen die graag organiseren en contacten leggen binnen onze afdeling. Er zijn verschillende taken te vervullen:

- Organiseren van de jaarplanning.
- Contact onderhouden met de gidsen.
- Communicatie verzorgen (teksten voor activiteiten voornamelijk) naar onze interne media (website, nieuwsbrief, socials).
- Communicatie verzorgen naar de lokale pers.
- Contactpersoon voor derden die een excursie aanvragen, daarbij zet je deze aanvragen door naar de gidsen.
- (Algemeen) bestuurslid.

Zitten er één of meer dingen tussen waar je de afdeling mee zou kunnen helpen? Stuur dan een mail naar arjen@ivnwalcheren.nl.

Heb je zelf misschien een ander idee waarmee je de afdeling kunt helpen, dan spreken we graag een keer met je af om het erover te hebben. Ook als je meer informatie wilt dan kun je vanzelfsprekend contact opnemen.

Activiteitenoverzicht

Terugblik Nieuwjaarsreceptie 25 januari

Zaterdag 25 januari was het tijd voor de Nieuwjaarsreceptie van de IVN-Walcheren. Na verzamelen op de parkeerplaats Hoge Duin in Oostkapelle – met een welkom van onze voorzitter – was het tijd om op ontdekking te gaan in De Manteling van Walcheren of bij de Eendenkooi. Daarna kon onder het genot van een hapje en drankje worden nagenoten in Strandpaviljoen 'De Piraat' met een mooi zicht op de Noordzee.

Algemene Ledenvergadering 29 maart

Op zaterdag 29 maart 2025 vindt de Algemene Ledenvergadering (ALV) van IVN-Walcheren plaats, de locatie is MFA Biggekerke 'Onderdak' aan de Schuitvlotstraat 1 in Biggekerke. Inloop vanaf 13.30 uur, aanvang vergadering 14.00 uur. Aansluitend aan de vergadering om 15.00 uur vertelt Chris Vreugdenhil over zijn 'Happy Hill Farm'. Liefhebbers kunnen daarna nog een ronde lopen door het Biggekerkse Bos. Aan- of afmelden en het opvragen van de stukken via activiteiten@ivnwalcheren.nl.

IVN-Basiscursus Natuurfotografie 2025

Arjen Hartog

Na de voorjaarsvakantie van 2025 start IVN-Walcheren weer met de Basiscursus Natuurfotografie. De cursus is bedoeld voor mensen die iets meer willen dan alleen maar een plaatje schieten in de natuur. Wanneer je een spiegelreflexcamera, systeemcamera of een ander fototoestel hebt met de mogelijkheid om diafragma en sluitertijd zelf in te stellen, dan kan je al deelnemen. Deze cursus sluit heel goed aan voor mensen die willen deelnemen de werkgroep Natuurfotografie binnen IVN-Walcheren.

Berry van der Haar en Arjen Hartog begeleiden de deelnemers om op een andere manier naar de natuur te kijken en hiervan mooie foto's te gaan maken. Tijdens een drietal woensdagavonden wordt de theorie uitgelegd met veel voorbeelden. Na iedere theorieavond volgt op zaterdag een praktijkmorgen. Op deze zaterdagmorgen kan je gelijk het geleerde in praktijk brengen. De cursusleiders staan je dan met raad en daad bij.

Basiscursus Natuurfotografie bestaat uit 3 theorieavonden (19.30 – 22.00 uur):

- Donderdag 27 maart
- Donderdag 3 april
- Donderdag 10 april

Daarnaast 3 praktijkochtenden (09.00 – 12.00 uur):

- Zaterdag 29 maart
- Zaterdag 5 april
- Zaterdag 12 april

Kosten bedragen € 70 voor leden en € 90 voor niet-leden. Maximaal 10 deelnemers. Deelnemen? Stuur een mail naar Arjen Hartog: a.m.hartog@gmail.com (of stuur een appje naar (06) 33742545).

Voor vragen of extra informatie kun je hier ook terecht.

De theorieavonden zijn in 2025 op de donderdagen 27 maart, 3 april en 10 april 2025.

De praktijkmorgens op de zaterdagen 29 maart, 5 april en 12 april 2025.

De theorieavonden worden (waarschijnlijk) gehouden in een Koudekerke. De precieze locatie wordt later bekend gemaakt.

De onderwerpen zijn onder andere: apparatuur, scherpte – diepte, compositie en fotobespreking. De opgedane kennis wordt in praktijk gebracht op wisselende locaties op Walcheren.

Voor deze Basiscursus Natuurfotografie kunnen zich maximaal 10 deelnemers inschrijven.

Het inschrijfgeld is € 70 voor leden van IVN Walcheren en € 90 voor niet-leden. Inbegrepen zijn koffie / thee, digitale reader in kleur, theoretische uitleg, begeleiding bij het praktische werk en bespreking van je foto's. Aanmelding en informatie bij Arjen Hartog (a.m.hartog@gmail.com of 06-33742545).

Geheimen van het getij

De excursies duren ongeveer 1,5 uur en vinden op **zaterdagen** plaats:

- **3 mei** om 13.00 uur
- **14 juni** om 10.00 uur
- **21 juni** om 16.00 uur
- **9 augustus** om 9.30 én 19.30 uur
- **30 augustus** om 13.00 uur
- **11 oktober** om 10.30 uur
- **26 oktober** om 19.30 uur

Excursie vanuit Polderhuis Westkapelle. Stevig schoeisel is aan te raden! Een verrekijker is handig.

Tickets zijn te koop op de ticketpagina van Het Polderhuis:
hetpolderhuis.eventgoose.com

Ook dit jaar zijn er weer excursies in samenwerking met het Polderhuis in Westkapelle.

Alle excursies hebben als thema: 'Geheimen van het Getij'. Soms zijn de excursies gecombineerd met een ander evenement, zoals N8vdN8 op 26 oktober.

Tussen eb en vloed tilt de zee een tipje van de sluier van het onderwaterleven op. Iedere dag weer spoelen er andere vondsten uit de zee aan op het strand. Bij laagwater zijn bij paalhoofden en aan dijken dieren en planten te ontdekken die leven in de dynamische zone tussen land en zee. Tijdens de wandeling langs de waterlijn zal de gids toelichting geven over de bijzondere natuur op het scheivlak tussen land en de zee met zijn specifieke flora en fauna.

De excursies starten bij het Polderhuis in Westkapelle.

Speurtocht op het Nollestrand

Samen met de (klein)kinderen de geheimen van het onderwaterleven ontdekken? Doe dan mee aan de speurtocht op het Nollestrand in Vlissingen (ten westen van het 'windorgel').

Speuren op het Nollestrand op de data:

- **Zaterdag 17 mei** om 11.00 uur
- **Zaterdag 31 mei** om 10.30 uur
- **Zaterdag 18 juni** om 10.00 uur
- **Vrijdag 18 juli** om 14.00 uur
- **Zaterdag 9 augustus** om 8.30 uur
- **Zaterdag 13 september** om 12.00 uur

Aanmelden verplicht! Mail naar activiteiten@ivnwalcheren.nl.

Buitenplaats Moesbosch

Zaterdag 19 april en zaterdag 3 mei is de Buitenplaats Moesbosch toegankelijk voor excursies. Aanvang 13.30 uur

Aanmelden verplicht! Mail naar activiteiten@ivnwalcheren.nl.

Vertrek vanaf de ingang / oprit van huis Moesbosch, Vlissingestraat 28 in Koudekerke

Ook in 2025 organiseert IVN-Walcheren bijzondere rondleidingen over de historische buitenplaats Moesbosch in Koudekerke. Het bij de buitenplaats behorende bos kleurt in deze tijd van het jaar helemaal wit door het beschermde plantje daslook dat hier rijkelijk groeit en bloeit.

Deze buitenplaats staat voor het eerst op de kaart in 1750, maar het daar tegenover gelegen Der Boede bestond al in de 14e eeuw, in de vorm van een zogenaamde ridderhofstede.

De villa van Moesbosch werd sinds de 18e eeuw bewoond door de familie Van Doorn. Bij het landgoed horen ook een grafkelder en een koetshuis, beiden staan op de monumentenlijst. Het bos is een uniek gebied, dat gedeeltelijk in privébezit is en normaal gesproken gesloten is voor het publiek. Wilt u eens wat meer weten over deze buitenplaats en alles wat er rondom groeit en bloeit, dan kunt u mee met een rondleiding door een IVN-natuurgids.

Kosten € 5 (kinderen tot 12 jaar € 2,50; kinderen tot 6 jaar en IVN-leden gratis). Graag gepast betalen.

Daslook (Saxifraga – Ed Stikvoort)

Wetenschapsdag 4 oktober

Op zaterdag 4 oktober 2025 vindt de wetenschapsdag plaats, dit als onderdeel van het Weekend van de Wetenschap. Zo kan iedereen, van jong tot oud, op een toegankelijke manier inzicht krijgen in de wereld van wetenschap en technologie.

Dit jaar staat de stand in het teken van het Jaar van de Woelmuis en het determineren van botten voor landelijke onderzoek. Ook braakballen pluizen staat op het programma.

IVN-Walcheren richt een stand in op deze dag die plaats vindt in de Zeeuwse Bibliotheek in Middelburg en de HZ University of Applied Sciences (locatie Middelburg). Meehelpen of meedenken? Stuur een bericht aan activiteiten@ivnwalcheren.nl.

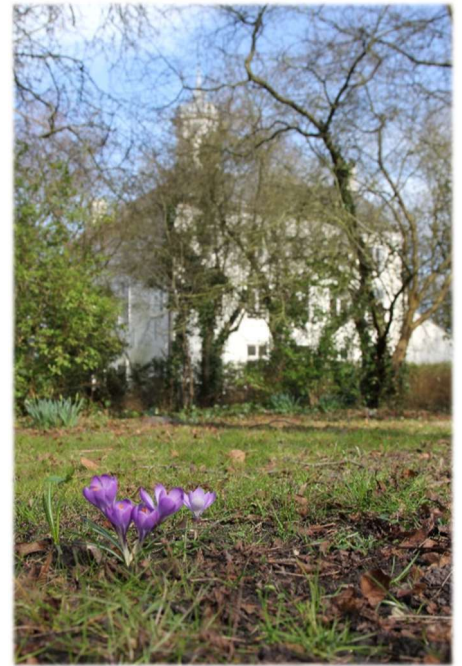

Park Toorenvliedt

Het kasteeltje in park Toorenvliedt dateert uit 1726. Al wandelend door het park, dat eind 18^e eeuw is aangelegd in de Engelse landschapsstijl, verwonderen we ons over de vele natuur- en cultuurwaarden van de buitenplaats. Wat is er in die 300 jaar gebeurd? U kunt het zelf beleven samen met een natuurgids van IVN-Walcheren die u veel kan vertellen over de natuur, de historie en de ontwikkelingen in het park.

Als de omstandigheden rondom de vogelgriep het mogelijk maken, bezoeken we tijdens de wandeling ook de Vogel- en Zoogdieropvang De Mikke. De opvang ligt daar, waar ooit het openluchttheater van Middelburg was. Elke excursie wordt er een ander thema uitgelicht. Bijvoorbeeld op 10 mei voor de nationale vogelweek is er een vogelexcursie; blauwe reiger, kwak en vele andere zangvogels.

Kosten € 5 (kinderen tot 12 jaar € 2,50; kinderen tot 6 jaar en IVN-leden gratis). Graag gepast betalen.

Excursies door Park Toorenvliedt zijn er in 2025 op **zaterdag 22 maart** (voorjaarswandeling, aanvang 14.00 uur), **zaterdag 26 april** (Oranjewandeling, aanvang 14.00 uur), **zaterdag 10 mei** (vroeg vogelwandeling, aanvang 7.00 uur), **zaterdag 24 mei** (meiwandeling, aanvang 14.00 uur), **zondag 6 juli** (zomerwandeling, aanvang 10.30 uur), **zondag 3 augustus** (zomerwandeling, aanvang 10.30 uur), **zaterdag 1 november** (bevrijding Walcheren, aanvang 14.00 uur).

Excursies starten vanaf de ingang van het park aan de Koudekerkseweg bij het landingsmonument (Buffalo-voertuig). Aanmelden is niet nodig.

Op stap met de IVN-Fotowerkgroep

Arjen Hartog

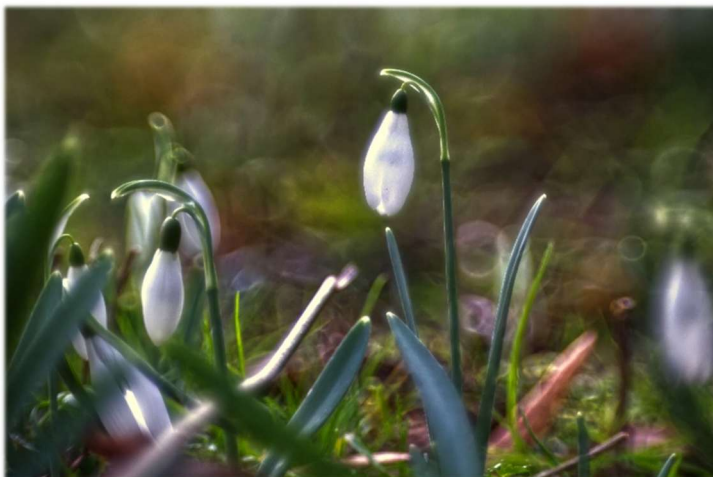
In het nieuwe jaar zijn we inmiddels al drie keer met de mensen van fotowerkgroep IVN-Walcheren op stap geweest. In de vorige 'Op de Hoogte' heb je kunnen lezen dat we iedere tweede zaterdag van de maand naar een natuurgebied gaan om te fotograferen. Wat we fotograferen is natuurlijk afhankelijk van de wat de natuur ons te bieden heeft. Wij bewegen met de natuur mee.

Zo zijn we in januari naar het strand bij Groot Valkenisse geweest. We hebben eerst de hoogste duinen uitgezocht om het strand met de paalhoofden

te fotograferen. Daarna zijn we het strand op gegaan om de paalhoofden met de golven te fotograferen met lange sluitertijden. Het was een schitterende zonnige zaterdagmorgen en dus best moeilijk om lange sluitertijden te creëren met je fototoestel. Een flink aantal leden van de fotowerkgroep heeft gelukkig grijsfilters, om minder zonlicht binnen te krijgen, om toch de wat langere sluitertijden te realiseren. Deze werden dan ook graag gedeeld met mensen die geen grijsfilters hebben, zodat ook zij konden werken met de lange sluitertijden. Bij dit soort opnamen is het van belang dat je iets dat beweegt en iets dat stil staat in beeld krijgt.

Het bewegende deel, in dit geval de golf, wordt dan gedurende de opnametijd uitgesmeerd over het beeld. Het stilstaande element, het paalhoofd, dient dan om de kijker houvast te geven om de foto te interpreteren.

In februari hadden we bij kasteel Westhove afgesproken. Vandaaruit zijn we richting buitenplaats Berkenbosch gewandeld en hebben we eerst de sneeuwklokjes op de foto gezet. Je ze dan natuurlijk registrerend fotograferen, maar een beetje creatieve foto's maken is ook wel leuk. Dit kan je op verschillende manieren doen. Zo kan je met de witbalans van je fototoestel spelen en een geheel andere sfeer creëren voor een foto van sneeuwklokjes. Maar je kan natuurlijk ook door een bosje sneeuwklokjes heen fotograferen en een sneeuwklokje dat achter het bosje staat scherp afbeelden. Je krijgt dan een witte waas rond dat ene scherp sneeuwklokje. Daarna hebben we ons nog uit kunnen leven op de 'misvormde' berken. Dit werd gedaan door de gehele boom proberen scherp af te beelden of door in detail te treden. In maart stonden de boslandschappen op het programma in Westenschouwen.

Door samen te gaan fotograferen en dit met elkaar tijdens een zaterdagochtend te bespreken doe je altijd weer nieuwe ideeën op. Ook stimuleer je elkaar om langer bij een onderwerp te blijven en daar meer foto's van verschillende kanten te maken. Hierdoor ga je toch heel anders naar de natuur kijken.

Heb je zin om ook een keer mee te gaan neem dan gerust contact op met Arjen Hartog. We gaan, zoals eerder gezegd, altijd op de tweede zaterdagochtend van de maand (9.00-12.00 uur) op stap om de natuur vast te leggen met onze fototoestellen. Je hoeft helemaal geen duur fototoestel te hebben om mee te gaan. Fijn samen de natuur in trekken en van elkaar leren. De zaterdagochtenden staan in het teken van een thema en daarbij zoeken we een passende locatie.

Ga mee op stap met de Fotowerkgroep!

Elke 2^e zaterdagochtend van de maand van 9.00 - 12.00 uur en na 4 keer op woensdagavond van 19.30 - 21.30 uur.

Aankomende data:

- **Zaterdag 12 april**
- **Zaterdag 10 mei**
- **Zaterdag 14 juni**

Leden van de fotowerkgroep ontvangen een mail. Geen lid, wel meedoen? Stuur een mail naar Arjen Hartog: a.m.hartog@gmail.com (of stuur een appje naar (06) 33742545).

Voor vragen of extra informatie kun je hier ook terecht.

Op de zaterdagen 12

april, 10 mei en 14 juni gaan we weer op pad. Op 12 april in het Oranjebos met als thema 'Varens & Bomen'. Op 10 mei 'Voorjaars tekenen' in de Kwade Hoek (Goeree-Overflakkee) en op 14 juni 'Orchideeën' in de Schotsman (Noord-Beveland).

Mocht je nog niet echt vertrouwd zijn met fototoestel, zoals met diafragma, sluitertijd, brandpunt, compositie, enzovoorts, dan is het misschien wat voor je mee te doen aan de IVN-fotocursus (zie pagina 5 in deze 'Op de Hoogte'). Op de laatste praktijkochtend (12 april) combineren we de basiscursus met het op stap gaan met de fotowerkgroep en gaan we met z'n allen naar het Oranjebos. Je kan dan van veel fotografen tips krijgen over van alles en nog wat rondom natuurfotografie.

Om jullie een idee te geven wat wij fotograferen zie je hier wat foto's, net als in de rubriek 'Kiek... een plaëtje!'.

Ik hoop tot gauw op een tweede zaterdag van de maand.

Het Nollebos / Westduin

Bijna een eeuw geleden, begon op initiatief van toenmalig burgemeester van Woelderen, de aanleg van het Nollebos, dat bedoeld was als sociaal park voor de bewoners van Vlissingen en omgeving. Sindsdien hebben de geschiedenis en de natuur het park gevormd tot een veelzijdig en waardevol gebied met een rijke flora en fauna. In alle jaargetijden valt er wel iets te beleven in dit parkachtige bos, waar ook de invloed van zoute kwel nog te merken is.

Excursies starten vanaf parkeerplaats Zwanenburg (bij de sauna, Zwanenburgseweg) op de volgende data:

- **Zondag 30 maart** om 10.30 uur
- **Zondag 4 mei** om 9.00 uur
- **Zondag 19 oktober** om 10.30 uur

Duur excursie circa 1,5 uur.

In het voorjaar bloeien er planten zoals de Italiaanse aronskelk, gele dovenetel en fluitenkruid. Ook is de zang van de vele vogels die er verblijven dan goed te horen. In het aangrenzende duingebied en op de dijk zijn in de zomer planten zoals zeeraket, zeekool en de teunisbloem te zien. In het najaar zal de wandeling in het teken staan van het seizoen en de krekens.

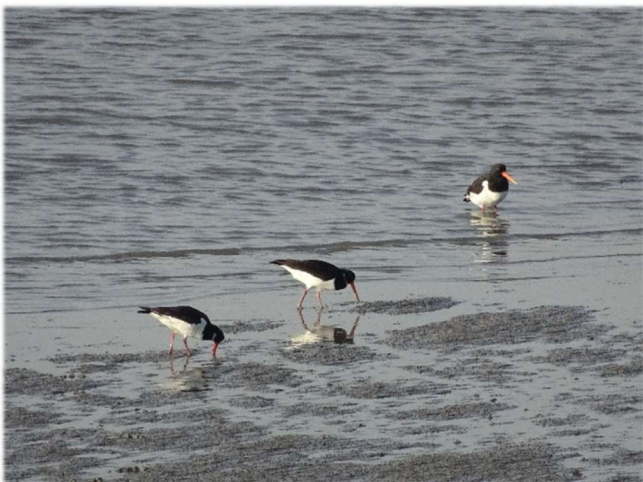
Benieuwd wat er allemaal te zien is in dit gebied? Ga dan eens mee met een excursie door dit gebied. De thema's zijn achtereenvolgens stinzenplanten, vogels en herfst.

Kosten € 5 (kinderen tot 12 jaar € 2,50; kinderen tot 6 jaar en IVN-leden gratis). Graag gepast betalen.

Rondje Rammekenshoek

Dit hoekje van Walcheren bij Ritthem kent veel interessante aspecten. Ga dus eens mee met het 'Rondje Rammekenshoek'! Vanaf de parkeerplaats bij het Fort Rammekens gaat het over een onverharde dijk voor een wandelingetje waarbij verteld wordt over schorren en slikken, de Westerschelde en de geschiedenis van Walcheren. Er is ruim aandacht voor de natuurwaarden: bloeiende planten en struiken, rondscharrelende vogels op het slik bij laag water en ook, alleen vanaf de buitenkant bekeken, is er een goede indruk van bouw, ligging en betekenis van het fort.

Kosten € 5 (kinderen tot 12 jaar € 2,50; kinderen tot 6 jaar en IVN-leden gratis). Graag gepast betalen. Je kunt je aanmelden voor de rondleiding via de website.

Elke dinsdagavond van 1 juli tot en met 12 augustus. Rondleidingen starten om 19.30 uur en duren 1,5 uur. Vanwege de grasdijk en overstapjes over hekwerken kunnen kinder- en invalidewagens niet deelnemen. **Vooraf aanmelden via de website.**

Het betreft de **dinsdagen 1, 8, 15, 22 en 29 juli** en de **dinsdagen 5 en 12 augustus**.

Fort Rammekens dateert van 1547. Daarvoor lag er al een kasteel. Fort Rammekens zelf bezoeken? Kijk op de website www.staatsbosbeheer.nl voor excursiedata.

Landgoed Ter Hooge

Landgoed Ter Hooge is een gevarieerd gebied dat rond het begin van de 19^e eeuw in de Engelse landschapsstijl is aangelegd. Het huidige kasteel dateert van 1755 en is gebouwd op de fundamenteën van een kasteel dat daar al in de 15^e eeuw is gebouwd. Een aantal jaren geleden is het gebied uitgebreid met schrale weilanden afgezet met onder andere Zeeuwse hagen.

In de winter is het rustig in het bos. Dat wil niet zeggen dat er niets interessants te beleven valt. Het is alleen al leuk om lekker warm ingepakt door de ritselende afgevallen blaadjes te stappen.

Nu de bladeren van de bomen af zijn kunnen de verschillende

vormen van de diverse boomsoorten bekeken

worden. En er is meer te zien aan de kale takken. Vruchtjes, noten en zaden, gallen en de verlaten vogelnesten.

Het kasteel is nu vanuit allerlei gezichtspunten, ongehinderd door gebladerte, te bewonderen. Kosten € 5 (kinderen tot 12 jaar € 2,50; kinderen tot 6 jaar en IVN-leden gratis). Graag gepast betalen.

Voor de excursie geldt een maximum aantal deelnemers!

Zaterdag 27 december is er een verrassende winterwandeling. Aanvang 13.30 uur (duur circa 1,5 uur).

Aanmelden verplicht! Mail naar activiteiten@ivnwalcheren.nl.

Vertrek vanaf de parkeerplaats aan de Breeweg tegenover kaasboerderij 'Pitteperk'. Het gebied kan vrij drassig zijn. Stevige schoenen of laarzen zijn aan te raden!

Slootjesdag 7 juni

Op zaterdag 7 juni is het tijd voor de eerste slootjesdag van IVN-Walcheren. Ontdek samen met je (klein)kinderen het onderwaterleven in sloten en plassen. De slootjesdag vindt plaats in Speelhof Hoogerzael in Middelburg.

De Speelhof kent ook een plantjesdag (verkoop) op zaterdag 10 mei en een modderdag op woensdag 25 juni (aanvang 13.30 uur). Het belang van groen en lekker vies worden voor kinderen komt verderop in deze 'Op de Hoogte' nog aan bod.

Speelhof Hoogerzael in Middelburg is een groene oase waar kinderen en natuur elkaar ontmoeten. Het is een plek waar kinderen uitgebreid kunnen spelen. Schoolkinderen houden er tuintjes bij en er zijn veel fruitbomen. Het terrein is open van zonsondergang tot zonsondergang.

De Speelhof bestaat sinds 2010 en is genoemd naar een buitenplaats die tot in de 18^e eeuw hier stond.

Schelpenteldag 22 maart

Zaterdag 22 maart is het voor de 4^e keer **Nationale Schelpenteldag**.

Op Walcheren wordt er geteld bij Oostkapelle. Er wordt niet alleen in heel Nederland geteld, ook België en Frankrijk doen mee, zo ontstaat er een beeld over maar liefst 400 km kust langs de Noordzee.

Meer info: www.schelpenteldag.nl

Op zaterdag 22 maart 2025 is het voor de 4^e keer Nationale Schelpenteldag. In 2024 werden bijna 50.000 schelpen geteld. De resultaten van deze tellingen zijn enorm waardevol. Ze laten zien hoe de schelpenstand en het onderwaterleven in de Noordzee zich ontwikkelt. Dit is belangrijke informatie voor de wetenschap. Op Walcheren wordt er geteld in Oostkapelle.

Kiek... een plaëtje!

In deze rubriek staan natuurfoto's van leden centraal. Heb jij een leuke foto van een mooi, bijzonder of waardevol natuurmoment of natuuractiviteit die je graag wilt delen? Stuur deze naar opdehoogte-walcheren@ivn.nl. De redactie plaatst – een selectie uit – de aangeleverde foto's.

Deze keer zijn foto's geplaatst van de basiscursus Natuurfotografie die vorig jaar gegeven is, de foto's zijn van Laurie Vermeulen, Marcel Oonk, Paul van Heugten, Ronald Theunissen, Arjen Hartog, Etien de Kam, Jos Meulmeester.

Rietzanger

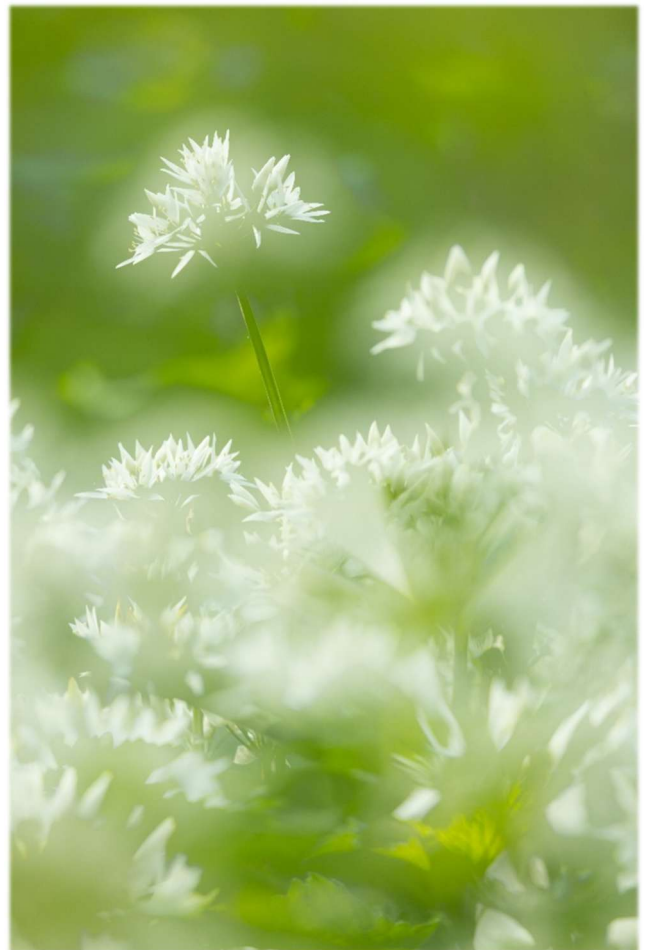

Grutto

Stengelloze sleutelbloem

Daslook

Sneeuwklokje

Uil

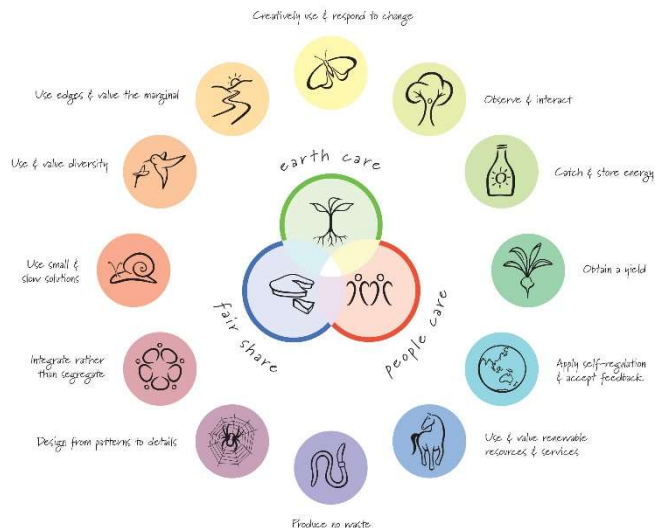

OP BEZOEK BIJ...

Hof ter Linde (Oest Farm & Stay)

Marieke Engelsman

In het voorjaar van 2015 kochten we de boerderij Hof ter Linde nabij Ritthem. Na 8 jaar in Singapore te hebben gewoond, waar geen ruimte was voor het verbouwen van groente en fruit of een schuurtje om in te klussen, gingen we na terugkomst in Nederland op zoek naar een plek waar dat wel mogelijk was. Gezond en puur eten vinden we belangrijk en het liefst wilden we dat uit eigen tuin kunnen oogsten. In de jaren dat we net terug waren in Nederland, zijn we in de winter nog een aantal keer terug geweest naar Azië, om daar vrijwilligers werk te doen en weer even 'thuis' te zijn. Zo ook in de winter van 2014, dus net voordat we de boerderij kochten. We hebben die winter op 2 verschillende permacultuur projecten in Thailand meegewerkt. Permacultuur, waar we nog nooit van gehoord, bleek voor ons de meest logische manier om onze nieuwe tuin mee te gaan ontwerpen en aanleggen. Met de natuur als leermeester waar je veel respect voor hebt, ga je aan de slag met een aantal ontwerp principes. Steeds houd je de drie ethische principes, zorg voor de aarde, zorg voor de mens en eerlijk delen in je achterhoofd.

Eerste cirkel maart 2016

Bij de boerderij die we kochten hoorde een stuk landbouwgrond van 0,6 hectare. Daar wilden we een eetbare tuin van gaan maken. Het was grof omgeploegde klei toen we het kochten. We hebben het nog één keer laten egaliseren door een boer met tractor om het te

De 12 principes van permacultuur:

1. Observeer en reageer.
2. Vang energie op en sla deze op.
3. Zorg voor opbrengst.
4. Pas zelfregulering toe en accepteer feedback.
5. Gebruik en waardeer hernieuwbare bronnen en diensten.
6. Produceer geen afval.
7. Ontwerp vanuit patronen naar de details.
8. Integreer in plaats van afzonderen.
9. Gebruik kleine en trage oplossingen.
10. Gebruik en waardeer diversiteit.
11. Gebruik en waardeer randen.
12. Reageer creatief op verandering.

kunnen inzaaien met een groenbemester, gele mosterd. We hebben handmatig gezaaid, want we wilden de bodem zo min mogelijk belasten, zodat het bodemleven weer op gang kon komen. In de herfst hebben we de mosterd afgemaaid en op het land laten liggen zodat de bodem gedurende de winter bedekt was. Eind van de winter hebben we een grote poel laten graven, een haag geplant en hebben we de eerste wilgencirkel aangelegd. Het woord permacultuur komt van permanent (agri)culture. In tegenstelling tot de gangbare

Bovenaanzicht kampeerbos

Al in de 15^e eeuw wordt Ter Linde genoemd, dan als buitenplaats voor de ambachtsheren van Welzinge. In de 16^e eeuw komt het in het bezit van de voorname familie van Bourgondië. Anna van Bourgondië, gehuwd met Jacob de Smith van Baarland (de eerste gouverneur van Vlissingen), hield de buitenplaats een aantal decennia in eigendom. In de 17^e eeuw komt het in het bezit van Cornelia Remoens en Appolonius Veth, schepen en burgemeester van Middelburg. Door vererving via dochters komt het eind 17^e eeuw in het bezit van Edualdus van de Perre en vervolgens Zacharias Paspoort. De hele 18^e eeuw zal het geslacht Paspoort eigenaar blijven. De naar zijn overgrootvader vernoemde Zacharias is in de Franse tijd burgemeester van Ritthem. Het jachtslot werd omschreven als een 'gebouw omgeven door bloemenperken en kruidentuinen, boomgaarden en bossages, alles met sierlijke lanen doorsneden'.

In 1828 wordt het jachtslot gesloopt. Op de restanten wordt een boerderij gebouwd. Door vererving via enkele generaties komt de boerderij in 1891 wederom in eigendom van een burgemeester van Ritthem, namelijk Klaas Allaart. De familie Allaart bleef vervolgens 3 generaties lang eigenaar van de boerderij die als agrarisch bedrijf dienst doet.

In 1990 werd de boerderij opnieuw opgebouwd waarbij de voorgevel in oorspronkelijke stijl (van de oude boerderij) werd opgetrokken. Delen van de landbouwschuur dateren van 1829, al zijn de zijgevels na de oorlog als gevolg van de inundatie vervangen door steens muren. In 2015 werd de boerderij door Jeroen Bergevoet en Marieke Engelsman gekocht. Inmiddels is het omgevormd tot Oest Farm & Stay.

monocultuur landbouw, plant en zaai je een grote variatie (principe 10) met voornamelijk vaste eetbare planten. Eetbaar voor de mens, maar ook voor vogels en insecten. Je probeert een zo groot mogelijke biodiversiteit te creëren van planten en dieren die met elkaar samenleven en balans in het systeem brengen. Door het aanleggen van een poel, houtwallen en een haag zorg je voor voedsel en leef-, nestel-, en schuilruimtes voor allerlei insecten, vogels, egels, padden, kikkers en salamanders (principe 8 en 11). Deze beestjes helpen onder andere bij het bestuiven en het voorkomen van plagen. De grote variatie zorgt er ook voor dat er bijna het hele jaar door wel iets te oogsten valt (principe 3), ook als tijdens een heel droog of heel nat seizoen een bepaald gewas geen of weinig opbrengt, dan zijn er altijd nog wel andere gewassen die het dan juist goed doen. Sowieso heeft een permacultuur tuin veel minder last van extremen in het weer. Doordat de

Georganiseerde chaos in de permatuin

bodem het hele jaar door bedekt is, net zoals in de vrije natuur, droogt hij minder uit bij droog weer en werkt hij meer als spons bij nat weer. Dat bedekken doen we met planten, maar ook het aanbrengen van een flinke mulchlaag tussen de planten. Mulchen doen we met uitgetrokken onkruiden, grasmaaisel, stro uit de dierenverblijven, houtsnippers en blad. Op deze manier blijft dit alles in het systeem, creëren we geen afval (principe 6) en wordt de bodem alleen maar rijker. Spitten doen we niet en we lopen alleen op de paden of daarvoor bestemde staptegels.

We verstoren het bodemleven zo min mogelijk. De bodem is heel belangrijk. Als de bodem gezond is dan zijn de planten dat ook.

Toen we bezig waren met het aanplanten van de kale akker, en al snel het leven terug zagen komen, vroegen we ons af waarom permacultuur niet algemeen bekend is. Wij hadden er tot 2 jaar daarvoor nog nooit van gehoord, maar het was een fantastische manier om met de natuur mee te ontwerpen en een steeds rijker wordend systeem te creëren. We wilden dit delen! Dus toen er aansluitend aan ons perceel een populieren plantage te koop kwam, hebben we vergunning aangevraagd om een minicamping

Bovenaanzicht camperland

te mogen starten op dit stuk land. We hadden al allerlei ideeën over het maken van een voedselbos en de tentplekken te omringen met eetbare soorten. De gemeente was enthousiast over onze plannen en in 2018 zijn we gestart om het perceel met keurige rechte rijen populieren en een aangrenzend stuk grasland om te vormen tot een eetbaar kampeerbos. Op deze manier konden we mensen ontvangen die konden meegenieten van de steeds mooier wordende plek én ze ‘besmetten’ met het permacultuur virus.

Jutze zakken zijn nodig om een start te maken

verschillende tentplekken. Daarnaast streven we er naar een ‘zero waste’ kampeerterrein te worden. Organisch afval kan op onze composthoop of wordt gevoerd aan onze varkens of kippen. Plastic afval proberen we te voorkomen door in ons winkeltje verpakkingsvrije producten aan te bieden.

Oest is geen standaard camping. Onze kampeerplekken zijn ruim en afgeschermd met eetbare soorten en hoge grassen. Gasten verblijven écht in de natuur en voelen de helende werking hiervan. Auto's zijn in het bos niet toegestaan, die blijven op de parkeerplaats en gasten vervoeren hun spullen met een kruiwagen (principe 5).

In het bos is geen riool of septic tank. Er is wel drinkwater en stroom. Er is een composttoilet (principe 6) en omdat we het douche- en afwaswater filteren met zand en riet mag er geen zeep of shampoo gebruikt worden en alleen biologisch afbreekbaar afwasmiddel.

Onze huisregels zijn gebaseerd op de ethische permacultuur principes en overal op het terrein hangt informatie over de ontwerpprincipes. En mensen kunnen met eigen ogen zien hoe deze principes zijn uitgewerkt. Eén van de regels is bijvoorbeeld de fluisterstilte tussen 22 en 8 uur, om zo respect voor zowel de andere gasten als de (wilde) dieren te hebben. Een andere regel is ‘blijf op de paden’, uit respect voor het bodemleven en alle planten en dieren die zich verstoppen in het hoge gras tussen de

Een kijkje nemen? Dat kan, er zijn georganiseerde rondleidingen (kosten € 15 per persoon). Tijdens de 2 uur durende rondleiding krijg je informatie over permacultuur en voedselbossen, tips over wat je thuis zelf zou kunnen doen om je tuin eetbaarder en natuurlijker te maken, en mag je van alles proeven. Ook is het mogelijk om permacultuur planten, stekken en zaden mee naar huis te nemen.

Data:

- **Maandag 21 april** (Tweede Paasdag) van 10-12 uur.
- **Vrijdag 30 mei** (Hemelvaart-weekend) van 10-12 uur.
- **Maandag 9 juni** (Tweede Pinksterdag) van 10-12 uur.

Opgeven info@oestfarmandstay.nl

Bovenaanzicht permatuin

De meeste gasten hebben hier geen moeite mee en als ze zich toch met zeep willen wassen of liever een normaal toilet gebruiken moeten ze iets verder lopen naar het luxe sanitair in de monumentale landbouwschuur.

Iets waarvan je geniet daar zul je ook meer respect voor hebben en voor willen zorgen. Door mooie kampeerplekken en een fijne natuurervaring met puur en lekker eten zo uit de tuin te bieden, hopen we dat onze gasten eenmaal thuis ook andere keuzes gaan maken met betrekking tot bijvoorbeeld het inrichten van hun tuin en tijdens het doen van hun boodschappen. Dat ze vaker zullen kiezen voor écht en onbespoten voedsel en wellicht ook op

andere manieren zullen gaan bijdragen om zorg te dragen voor onze natuur.

Daarnaast zou het fantastisch zijn als de gangbare boeren om ons heen ook andere keuzes durven te gaan maken. Strokenteelt, bloemenranden en geen gebruik maken van bestrijdingsmiddelen zou al een mooie verandering zijn!

Artikelen en ander nieuws

Vroeg- en laatbloeiers

Christien Labruijère

Witte dovenetel

met 6 leden van KNNV en IVN. Als je alleen loopt heb je het voordeel dat je sneller kunt lopen, als je met een groep loopt dan zie je samen meer.

Madeliefje, al jaren het meest geziene bloeiende plantje tijdens de Eindejaarsplantenjacht

Robertskruid

Alweer voor de 11e keer werd er dit jaar, door FLORON (Floristisch Onderzoek Nederland), een Eindejaarsplantenjacht georganiseerd. Tien dagen lang – tussen 25 december en 3 januari – wordt er door floristen gezocht naar wilde planten die nog (de laatbloeiers) of al (de vroege bloeiers) in bloei staan.

In de winter wordt er in het algemeen weinig naar planten gekeken, daarom is deze plantenjacht een unieke gelegenheid om meer te weten te komen over de planten in de winter.

Sinds een aantal jaren doe ik hier ook aan mee. Meestal alleen, soms ook met andere mensen. Dit jaar heb ik twee keer alleen een ronde gelopen en een keer

Paarse dovenetel

Landelijk gezien worden de meeste bloeiende planten gevonden in Zuid-Holland en Zeeland, dit zal hoofdzakelijk het gevolg zijn van het wat mildere klimaat. Zie ook www.floron.nl/plantenjacht.

Ik kies vaak een route in Middelburg, omdat het in de stad meestal iets warmer is en je vindt er meer beschutte plekjes. Op 25 december heb ik in Middelburg 27 planten in bloei gevonden en op 26 december 28. Op 30 december hebben we met de groep in Veere 31 planten in bloei gevonden. Als ik de planten die ik dubbel heb gezien weg laat, dan heb ik dit jaar 56 verschillende planten in bloei gezien. Dat komt overeen met de aantallen die ik in voorgaande jaren heb gezien.

In dit artikel zie je op de foto's enkele planten die ik ben tegengekomen.

Duizendblad

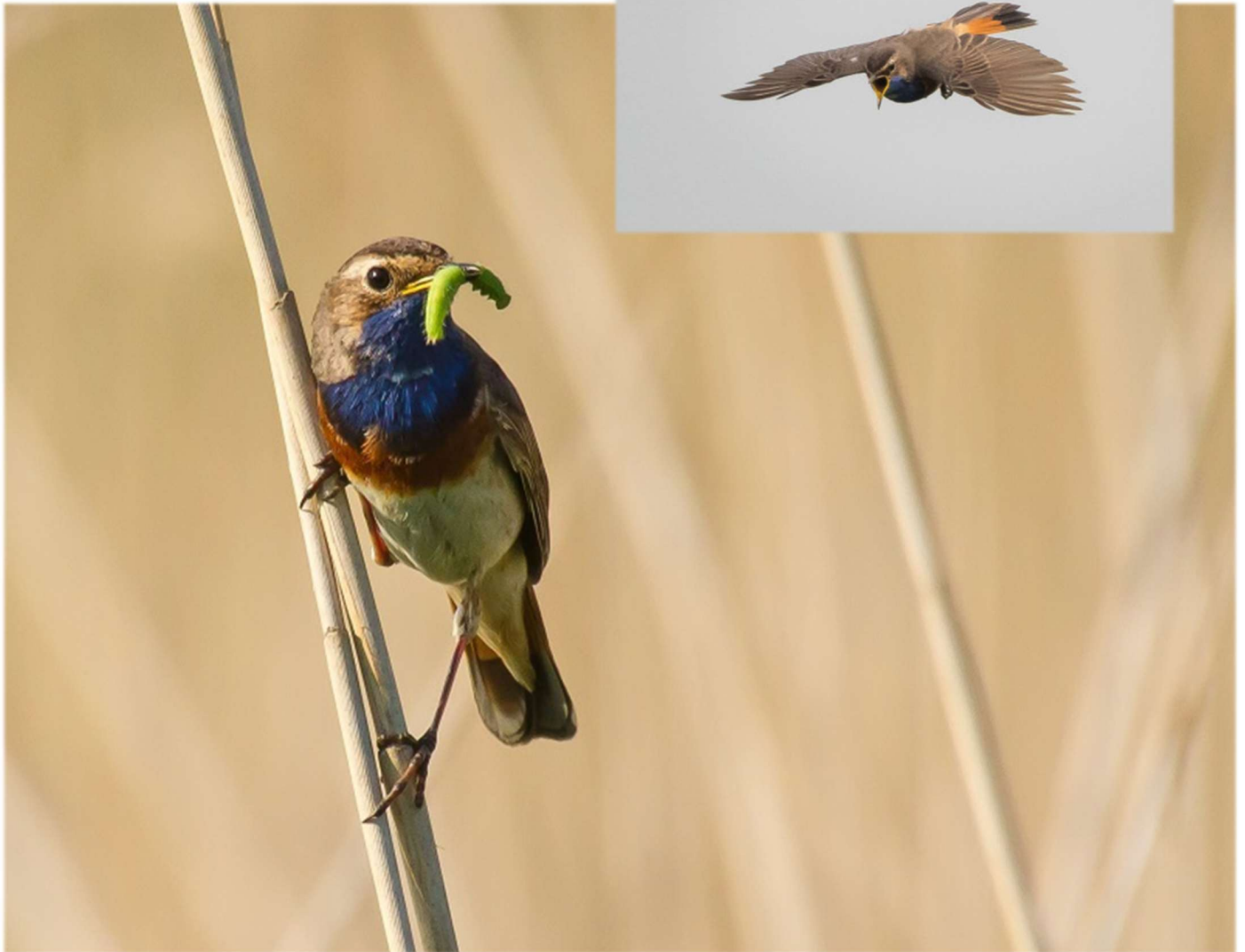

Vogelmuur

Op de website van Floron vind je ook de zoekkaart 'Winterbloeiers in beeld' met de top 15 veelvoorkomende bloeiende planten in de wintermaanden

De Blauwborst

Corine Osté

Vanaf de tweede helft van maart is het zover: je kunt de blauwborst (*Luscinia svecica*) weer zien en horen zingen. Hij heeft overwinterd in Spanje, Portugal en West-Afrika, maar trekt vanaf nu het land weer binnen. De eerste keer dat je een blauwborst ziet, vergeet je nooit meer. In mijn geval was dat rond 1985 bij de Oostvaardersplassen. Wat opvalt zijn de blauwe borst, keel en kin met een witte vlek in het midden. Aan de onderzijde van de blauwe borst lopen drie banden van zwart-wit en vosbruin. Spreidt een blauwborst zijn staart dan word je ook nog eens verrast door opvallende oranjebruine strepen met zwarte band. Kortom: een schitterend zangvogeltje!

En zingen kan hij. Vooral in april kun je het mannetje horen zingen in zijn broedgebied. Vanaf een paaltje, struik of rietstengel begint hij te zingen om vervolgens de lucht in te vliegen en al zingend weer te landen op een ander paaltje, tak of stengel, vaak met gespreide staart. De blauwborst heeft een gevarieerde, heldere en krachtige zang, die eerst wat aarzelend begint maar al gauw overgaat in een waternival van tonen.

Na april zingt hij nauwelijks nog. Wie de komende weken op zoek gaat heeft een goede kans om de blauwborst te horen én te zien.

Bovendien gaat het (gelukkig!) goed met de blauwborst. Ze hebben de afgelopen decennia, sinds de jaren '70, in Nederland een flinke opmars gemaakt. Dit komt doordat er meer geschikt leefgebied is bijgekomen. Blauwborsten zijn riet- en moerasvogels. Ze houden van natte gebieden met riet of kruipwilg. Er broeden inmiddels tussen de 12.000 en 15.000 paartjes in Nederland. Op Walcheren komt hij nog niet zoveel voor. Er zijn waarnemingen uit de Sint Laurens Weihoek, het Noordervroon bij Westkapelle en de Oude Veerseweg bij

Middelburg. Bij de inlagen op Noord-Beveland heb je grote kans om ze te zien.

Heeft de blauwborst eenmaal een partner gevonden en zijn ze begonnen aan een nestje, dan leidt hij een teruggetrokken leven. Op de grond, verborgen tussen het riet, de ruigte van een sloot of tussen de kruipwilgen, scharrelen ze op zoek naar insecten, larven, wormen en slakjes. Ook broeden ze op de grond. Het vrouwtje legt 3 tot 7 eieren tussen april en juli, soms heeft ze ook nog een tweede legsel. Vanaf eind juli tot september vertrekken ze weer naar het zuiden. Kortom, wie een blauwborst wil zien, moet de komende weken op zoek!

Een verrassend telefoontje

Nel Ton

Aan de lijn Arjen Faasse: 'Nel, ik heb een verrassing voor je, heb je eens tijd voor een bezoekje van mij?'.

Voor Arjen altijd natuurlijk maar ik ben ook nieuwsgierig naar zijn verrassing. Ik heb even geen idee, maar het zal vast wel iets met het IVN te maken hebben. Arjen arriveert op een dag met een geheimzinnig milieuvriendelijk linnen tasje en legt dat achteloos op tafel.

Na een gezellig gesprek en een kopje thee wordt het tijd voor de verrassing. 'De aap komt uit het tasje', zo geeft Arjen aan.

Een zilverkleurig IVN speldje voor 25 jaar lidmaatschap én een doos verrukkelijke bonbons, die inmiddels natuurlijk leeg is.

Als 'import', ruim 25 jaar geleden uit Brabant gekomen, heeft het lidmaatschap van IVN veel bijgedragen aan mijn kennis over de Walcherse natuur, cultuur en het landschap. En zeker ook niet vergeten, de bevrolog IVN-ers die ik heb leren kennen. Dank daarvoor!

Wie is de mol?

Irene Maréchal

Mol (Saxifraga – Mark Zekhuis)

Onderweg tref ik regelmatig dingen uit de natuur die mijn aandacht trekken. Deze keer een verhaal over mollen, een bijzonder beestje, prachtig aangepast aan zijn leefomgeving. In februari kwam ik namelijk vele molshopen tegen. Heel bijzonder vond ik de lichter gekleurde molshopen die ik zag in de duinen, terwijl langs wegen de molshopen veel donkerder gekleurd waren. Uiteraard logisch als je kijkt naar de kleur van de aarde waarin ze rondtrekken, maar die lichtere kleur gaf voor mij een extra tintje aan deze natuurbeleving.

Molsrit in Oranjezon

Deze molshopen (of de molsritten – ondiepe gangen voor eenmalig gebruik) markeren namelijk de routes van de mannelijke mollen die op zoek zijn naar een vrouwtje. In februari, maart of april verlaten mannelijke mollen namelijk hun territorium om een partner te vinden.

De mol is een solitair levend zoogdier dat leeft in ondergrondse gangen. Hij leeft overal waar de grond diep genoeg is om een uitgebreid gangenstelsel te graven én waar voldoende voedsel - aardwormen, insecten, insectenlarven, slakken en soms ook kikkers en muizen – te vinden is.

Aardwormen vormen hun belangrijkste voedselbron én zijn tevens een goede bron van vocht, omdat hun lichaam voor

86% uit water bestaat. Dit betekent dat een mol die regelmatig aardwormen eet kan overleven zonder echt te drinken. Mollen vermijden gebieden die altijd nat zijn, omdat hun gangen daar makkelijk overstroomd kunnen raken.

Goed voorbereid

De mol is uitstekend uitgerust voor de graafwerkzaamheden en het wonen ondergronds. Zo hebben ze erg gespierde voorpoten en tenen met scherpe, platte nagels waardoor deze perfect te gebruiken zijn als schep en pinhouweel in één. Ideale graafwerktuigen dus. Bij het graven zet hij zijn achterpoten schrap tegen de wanden van de gangen zodat de voorpoten meer hefkraft krijgen. Heel bijzonder is dat de korte, waterafstotende haren in elke richting kunnen liggen waardoor de mol in de gangen makkelijk voor- en achteruit kan rennen. Met hun ogen kunnen ze de kleinste veranderingen in licht waarnemen, terwijl ze verder slecht zien. Om hun weg te vinden maken ze gebruik van hun gevoelige huid, de vele sensibele tastharen op hun neus en op hun staart. Deze tastharen zijn ook erg behulpzaam bij het opsporen van prooien.

Mol (*Saxifraga* – Rudmer Zwerver)

Behuizing

De woning van een mol bestaat uit een steeds uitbreidend gangenstelsel. De meeste gangen worden gebruikt om voedsel te zoeken. Als er veel voedsel is slaat de mol dat op in zogenaamde voorraadkamers. Bij aardwormen bijvoorbeeld bijt de mol hun kop eraf zodat ze wel blijven leven (en vers blijven om later op te eten), maar niet kunnen ontsnappen. Verticale ventilatiegangen naar het oppervlak zorgen voor frisse lucht in de gangen. Sommige gangen zijn

permanent, andere maar tijdelijk. Tijdelijke gangen worden bijvoorbeeld gemaakt als er plotseling grote hoeveelheden wormen vlak bij het oppervlak zijn, bijvoorbeeld in pas omgeploegde velden. Permanente gangen worden op verschillende dieptes in de grond gegraven, van 30 tot 70 cm diep. De diepste gangen worden gebruikt in een heel droge periode als de wormen steeds dieper wegkruipen naar vochtige grond om te voorkomen dat hun lichaam uitdroogt. Diepere gangen worden ook gebruikt in de winter, als het boven de grond en in de bovenste grondlagen heel koud is.

Molshopen en burcht

Mol op zijn molshoop (Saxifraga – Mark Zekhuis)

De molshopen die je ziet ontstaan doordat de grond omhoog geduwd wordt als de mol een gang graaft. De grond die vrijkomt bij het graven duwt de mol langs een zijgang naar het oppervlak, waar zich een molshoop vormt.

Soms bouwen mollen een extra grote molshoop, een zogenaamde burcht. Een burcht kan wel meer dan een meter hoog zijn en een diameter van 2 meter hebben. In de burcht vind je het nest, diverse opslagkamers voor voedsel en een uitgebreid gangenstelsel. De grote hoop

aarde houdt het nest warm. Omdat het nest aan de oppervlakte ligt, voorkomt het dat de jonge mollen verdrinken.

Het vrouwtje bekleedt het nest met gras, bladeren en mos die ze boven de grond verzameld tijdens nachtelijke tochten. Ze krijgt meestal 3 tot 4 jongen die bij de geboorte nog helemaal kaal en blind zijn. De jongen worden zo'n 5 weken gezoogd en gaan dan met moeder op stap door het gangenstelsel. Snel daarna verlaten ze het veilige nest en gaan of zelf een gangenstelsel graven of trekken in een leegstaande 'woning'. Het is een gevaarlijke tijd voor de jonge mollen.

Territorium en solitair leven

Als ze een eigen territorium hebben gevonden en gangen gaan graven, markeren de mollen het gebied rond hun gangen met geurvlaggen. De geur is afkomstig van speciale geurklieren op hun lichaam. De geur waarschuwt andere mollen dat het territorium al bezet is.

Als een mannetje door de gang van een andere mol breekt, controleert hij die eerst op geurmerken om er achter te komen of het de gang van een mannetje of van een vrouwtje is. Als het de gang van een ander mannetje is, zal hij zich terugtrekken. Als het de gang van een vrouwtje is, zal hij haar opzoeken om met haar te paren.

Er is niet echt een band tussen een mannetje en een vrouwtje, en een paar uur na de paring gaat het mannetje al weg bij het vrouwtje. Hij komt ook niet meer terug. Als hij dan nog een ander vrouwtje tegenkomt, zal hij daar ook mee paren.

Buiten de bronstijd, van maart tot mei, vermijden de mollen elkaars gezelschap zo veel mogelijk. Zelfs de mannetjes en de vrouwtjes blijven buiten de bronstijd bij elkaar uit de buurt, want ze zijn allebei even agressief. Als twee mollen elkaar tegenkomen, zullen ze meteen gaan vechten. Ze jagen elkaar op in de gangen en vechten net zolang tot één van de twee het opgeeft of tot de dood erop volgt.

Verhalen van het verleden

Om het verhaal over de mol af te sluiten nog enkele bijzondere verhalen uit het verleden die toen de ronde deden over de mol:

- Men dacht dat reuzenmollen die gangen groeven diep in de aarde de oorzaak waren van aardbevingen en landverschuivingen.
- Men geloofde dat de gedroogde voorvoeten van een mol een goed middel tegen reuma waren.
- Als er veel verse molshopen te zien waren, werd dit beschouwd als een voorteken van nat en koud weer.

Een mol in je tuin? Omarm dit nuttige dier!
De mol ruimt de larven van schadelijke insecten op én zorgt voor beluchting en drainage van de ondergrond.

Hopelijk kijken jullie na het lezen van dit artikel net als ik met andere ogen naar de mol. Een prachtig beestje, goed aangepast aan zijn habitat.

Een gouwe ouwe van Cobie Gouwen

Lilian Gillissen

Cobie Gouwen is al sinds 2005 gids bij onze afdeling. In de tijd dat een column of een blog nog een 'stukje' heette, schreef Cobie voor elke 'Op de Hoogte' zo'n stukje over wat ze zoal meemaakte als gids.

Zodra 'Op de Hoogte' op de mat viel, las ik meteen wat ze er nu weer van gebakken had. Ik genoot en geniet erg van haar humor. Laatst begreep ik van Cobie dat ze veel bijdragen heeft bewaard. Ik heb er een selectie uit gemaakt.

De voor mij 10 leukste verhalen, verschijnen, mét toestemming van Cobie, vanaf nu weer stukje voor stukje opnieuw in 'Op de Hoogte' onder de titel 'Een gouwe ouwe van Cobie Gouwen'.

Deze keer uit het najaar van 2015. Lees en Geniet!

Als men het mij vraagt...

Cobie Gouwen

Maar ja, men vraagt het mij niet.

De Natuurgidsencursus gaat binnenkort weer beginnen en geheel uit eigen beweging (want ja, men vraagt het me niet) hier enige ervaringen waarbij ik toch wat voorbereidende studie had gewenst. Wellicht een ideetje om daar tijdens het kennismakingsweekend wat mee te oefenen.

Bij de excursies in Oranjezon¹ hoef je je niet te bemoeien met de betaling. De bezoekers kunnen via de automaat, die er staat, hun bijdrage doen. De meeste mensen weten dat en zorgen voor contant geld en ik neem dan ook geen losse euro's mee. Ach, en als er dan iemand komt die het niet gepast heeft, geloof ik ze als ze beloven lid te worden van het Zeeuwse Landschap en beschouw het als welkomstgeschenk.

Eén van de laatste wandelingen waren er 2 gezinnen zonder losse munten. Toen kwam er nog een gezin en nog één, zodat een van de ongepaste (nou ja, zonder gepast geld) zei tegen de ander: als u mij 10 euro geef, dan geef ik u 5 terug en dan kunt u 2 personen betalen en ik 5.

Maar, de volgende zei: als u dat geld nu aan mij geeft dan geef ik aan de derde 5 euro en aan u 10 en zo waren vier mensen heen en weer aan schuiven en niemand snapte er meer iets van, zeker toen er nog een 'ongepaste' bij kwam. Uiteindelijk bleek het toch te kloppen, zeker nadat meerdere mensen zich er ook nog eens tegenaan gingen bemoeien. Het spoor geheel bijster kreeg ik 40 euro overhandigd.

Het is wel triest, ben ik dit jaar tijdens de excursie het spoor niet bijster geraakt, raak ik in een financiële crisis. Zo is er altijd wat. Voorstel om te oefenen: misschien Monopoly of Balletje-balletje, of een lesblok economie.

Oranjezon

---

¹ Cobie gidst onder andere voor het Zeeuws Landschap

Bij Hoeve Van der Meulen ervoer ik het probleem hoe de aandacht van de mensen vast te houden. De oplossing lag bij degene die mij dwarszat, de aandacht naar zich toe trok en vastbesloten was die aandacht ook te vast te houden. De schuldige was Madelief. Een klein cypers poesje en een bodemloze put voor aandacht. Een soort 'Poesje Nooitgenoeg' dus.

Hoeve Van der Meulen uit brochure van het Zeeuws Landschap

Ik doe heel erg mijn best om serieus te zijn, dat kost moeite en het lukt zelden. Maar deze keer wel. Ik stond dan ook serieus een verhaal op te hangen toen ik merkte dat mijn toehoorders hevig glimlachten, niet naar mij, maar naar Madelief en haar fratsen. Genereus als ik ben liet ik dat even toe, maar heb Madelief toen streng toegesproken, waarop zij op haar rug ging rollen en in mijn waarschuwende pas-op-vinger ging hangen. Toch, zij droop af.

Dacht ik..... Weer terug in mijn serieuze betoog zag ik dat de toehoorders heel vrolijk en lacherig werden. Eerst even een beetje paniek van mijn kant 'wat zeg ik nou weer'. Maar nee, Madelief nam aanloopjes, wiebelde wat op haar plaats heen en weer en was met al haar 15 cm heel bedreigend naar mij toe. Met strenge stem wederom 'Pas op' en weer serieus verder. Toen besloot zij onopvallend aan te komen sluipen en zachtjes omhoog te klimmen in mijn zeer stabiele benen. Enige oplossing was: Madelief in de houdgreep en verder vertellen. Dat vond ze niet leuk, wurmde zich los en verdween mikkend.

Samenvattend: Je houdt de aandacht vast door op de grond te gaan liggen rollen, schijnaanvallen te doen, je in een broekspijp vast te hechten en omhoog te klimmen. Kwee nie, maar ik denk dat het niet werkt bij figuren zwaarder dan 1½ kg.

Voor de docenten van de Natuurgidsencursus nog even dit: tijdens een etentje bij Terra Maris zat ik naast onze geachte hoofdredacteur. De deadline voor dit stukje kwam ter sprake en iemand van de aanwezigen vroeg belangstellend wat voor stukjes ik schreef. Helaas na enig nadenken wist ik geen ander antwoord dan 'ach, eigenlijk flauwekul'.

En beste docenten: Dat is het ook.

Nog een eendenkooi en meer...

Jodrike de Koning

Bruinisser Stelberg met op de achtergrond de Oosterschelde en Schouwen-Duiveland

Aan de andere kant van Zeeland, in het noordoosten, ligt het schiereiland Sint-Philipsland, met een oppervlakte van 23 km² en veel natuur!

De Eendenkooi, de Bruintjeskreek met vogelkijkhut, de Bruinisser Stelberg (de enige overgebleven buitendijkse hollestelle), de Slikken van de Heen, het Rammegors (een hersteld getijdengebied) en rondom het eiland de schorren en slikken.

Omdat we tijdens de Nieuwjaarsbijeenkomst een prachtige excursie hadden in de Eendenkooi Slikkenbosch in Oostkapelle is het ook een goed idee om de Eendenkooi

Eendenkooi Slikkenbosch zelf bezoeken? Dit kan op **maandag 5 mei, zaterdag 17 mei, zaterdag 24 mei, vrijdag 6 juni, zaterdag 14 juni** en **zondag 22 juni**.

De excursie bestaat uit een rondleiding waarbij je het kooikerhondje aan het werk ziet en daarnaast ook een film en een drankje met versnapering.

Op de Slikken van de Heen zijn op diverse data excursies.

Kijk op de website van het Zeeuws Landschap voor meer informatie, de kosten en hoe je jezelf moet aanmelden.

bij Anna Jacobapolder op Sint Philipsland te bezoeken. Dit is een nog in werking zijnde eendenkooi. Annet de Ruyter beheert samen met haar kooikerhondje de eendenkooi en houdt deze werkend.

Natuurlijk zijn er meer mensen en onmisbare vrijwilligers die de beplanting en inrichting op orde houden. In het vangseizoen gebruiken ze geen lawaaiige machines maar handgereedschappen om de eenden niet te verstoren.

De eenden vangen zij tegenwoordig niet meer voor consumptie maar voor wetenschappelijke doeleinden. De eenden krijgen een ring, gaan op de weegschaal en staan bloed af voor onderzoek naar vogelziekten.

De eendenkooi op Sint Philipsland is in 1882 aangelegd in opdracht van P.H.A. Martini Buys, de schoonzoon van Willem Frederik del Campo en Anna Jacoba van Sonsbeek, de bedijkers van de Anna Jacobapolder.

De Slikken van de Heen kun je met een excursie verkennen, maar je kunt daar het jaar door op eigen gelegenheid wandelen. Grote grazers lopen hier; rode geuzen, wisenten en konikpaarden. Verder kun je er de bruine kiekendief, de roodborsttapuit, de boompieper en de zeearend tegenkomen. In de winter is de slechtvalk bijna altijd aanwezig, naast grote concentraties van verschillende watervogels.

Daarnaast leven er veel reeën in het gebied die zich regelmatig laten zien. En de laatste nieuwkomer is de boommarter.

De vogelkijkhut bij Bruintjeskreek en de buitendijkse hollestelle zijn op eigen gelegenheid altijd te bezoeken.

Toegang Eendenkooi Slikkenbosch

Sint-Philipsland is het kleinste (schier)eiland in de provincie Zeeland. De bewoningsgeschiedenis gaat terug tot de vijftiende eeuw. Anna van Bourgondië liet in 1487 dijken aanleggen in een schorregebied tussen Brabant en Duiveland. Dit 'Sinte Philipslandt' moest in 1532 worden opgegeven. Vanaf 1645 vond opnieuw bedijking plaats van de schorren. In de zuidoosthoek van het eiland werd het gelijknamige dorp Sint-Philipsland gesticht. Tussen 1900 en 1988 voer er tussen Sint-Philipsland en Bruinisse het veer Anna Jacobapolder-Zijpe. Deze veerdienst werd opgeheven toen de Philipsdam gereed kwam. Sinds 2002 vaart er in de zomermaanden een fiets- en voetveer.

Langs het noordwesten van Sint-Philipsland liggen de schorren en slikken van Rumoirt. Ze zijn vanaf de dijk goed te zien. Daar ligt de Bruinisser Stelberg, een zogenoemde hollestelle. De 'stellenaars' (schaapherders) probeerden een bestaan op te bouwen tussen het getij aan het einde van de 16^e eeuw. Tijdens hoogwater bood de stelberg de herder en zijn schapen een veilig heenkomen. Zij trokken vooral vanuit Schouwen-Duiveland bij laagwater door het ondiepe Zijpe.

In 1884 kwam Sint Philipsland middels Slaakdam vast te zitten aan Noord-Brabant. Later volgden de Krabbenkreekdam (1973) naar Tholen en de Philipsdam (1988) naar de Grevelingendam (en Schouwen-Duiveland en Goeree-Overflakkee). In 1973 werd de Slaakbrug gerealiseerd omdat over de provinciegrens het Schelde-Rijnkanaal werd gegraven. Door de Philipsdam ontstonden de Slikken van de Heen, een dynamisch gebied met veel afwisseling in landschapstypes, flora en fauna.

Eendenkooi Slikkenbosch ligt aan de Noordweg 51 te Sint-Philipsland.

De **Slikken van de Heen** kun je het beste betreden via de kruising van de Campweg met de parallelweg van de Philipsdam (N257 richting Zierikzee).

Vogelkijkhut Bruintjeskreek kun je het beste bereiken via de overgang van de Mosselweg naar de Krabbenweg te Sint-Philipsland. Vanaf hier te voet verder.

De **Bruinisser Stelberg** vind je aan de Sluisweg te Sint-Philipsland.

Het **Rammegors** ligt langs de Krabbenkreekweg te Sint-Philipsland. Direct na de rotonde de parallelweg oprijden.

De schorren en slikken mag je niet betreden. Om het Rammegors kun je heen lopen, aan de ventweg is een informatie platform met picknicktafel en parkeergelegenheid. Excursies lopen via Staatsbosbeheer; dan mag je mee het gebied in. Kijk op www.staatsbosbeheer.nl.

Slikken van de Heen

Rectificatie ‘Nobelprijs voor de insectenliefde’

Arjen Faasse

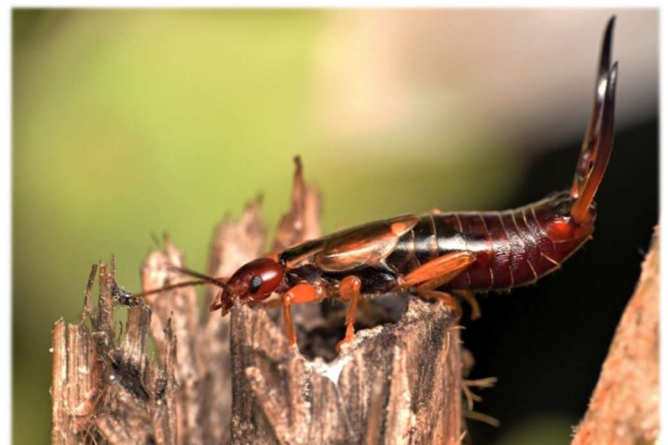
Kaardespinn (flickr.com – Gailhampshire)

In het decembernummer is onverhoopt een fout geslopen. De grote kaardespinn valt toch echt in een geheel andere (taxonomische) klasse en is daarmee volkomen en geheel uitgesloten voor nominatie voor de ‘Nobelprijs voor de Insectenliefde’. Hiervoor mijn oprechte excuses. Ik ben als een blok gevallen voor de 8 schitterende ogen van de spinnenlobby om meer erkenning te krijgen voor hun liefdevolle aard. Ze zitten immers altijd in het hoekje van de Angst. Tegen wil en dank zijn ze zelfs symbool voor enge dingen bij de Kijkwijzer voor de televisie.

Maar na vele berichten van de liefkozende ouders en mantelzorgers uit de insectenwereld moest ik dit wel rechtzetten. Dan heb ik het niet over de vrijdenkende vlinders. Zij leven echt op het randje. Dump dat eitje maar ergens

neer, en op hoop

van zegen! Nee, ik heb het bijvoorbeeld over de oorworm die geen genoeg kan krijgen van die witte wolkjes en ze blijft vertroetelen met eten en uiteraard de miljarden die leven in kolonies, zoals de mieren en wespen etc. Die werkers doen alles voor andermans kroost. Laten we het nog maar niet hebben over de inspanningen van de koninginnen...

Gewone oorworm (Saxifraga – Tom Heijnen)

Wadi's

Roy van de Voort

Wadi in Radenhove (Middelburg)

Een wadi is een vallei, ravijn of rivierbedding die tijdens het regenseizoen volstroomt met water, maar de rest van het jaar droog staat of kan staan. Een wadi ontstaat door regen die tussen de bergen valt en een weg naar beneden zoekt. De vertaling van het woord 'wadi' is vallei. Deze normaal droge rivieren stromen in het regenseizoen vol met water waardoor er een oase ontstaat.

In Nederland en op Walcheren zijn er ook wadi's sinds de jaren '90 van de vorige eeuw. Deze zijn bedoeld om het regenwater op een natuurlijke manier af te voeren

en te laten infiltreren. In Middelburg vind je ze bijvoorbeeld in de wijken Mortiere, Dauwendaele ('De Overloper') en Magistraatwijk (Prinsenhove, Radenhove), maar ook in het Molenwaterpark. In Oost-Souburg zie je ze naast de Burgemeester Stemerdinglaan. In Vlissingen vind je ze bijvoorbeeld in de wijken Pauwenburg, West-Souburg en het Middengebied (Bloemenwijk). Door klimaatverandering wordt wateropvang en -afvoer steeds belangrijker. Elke graad dat de aarde opwarmt zorgt voor 12% meer neerslag per uur, heftigere buien dus.

Wadi betekent in Nederland Water Afvoer Drainage & Infiltratie. Belangrijk aan een wadi is dat het water binnen een paar dagen infiltreert in de grond, zodat de wadi de volgende regenbui ook weer kan bergen. In Nederland en op Walcheren zie je vooral graswadi's. Het is beter de wadi's natuurvriendelijker in te richten met bijvoorbeeld kruiden- en bloemmengsels. Dit zorgt voor meer doorworteling en dat trekt regenwormen aan. De bodem blijft dan open en water infiltreert eenvoudiger. De kruiden en bloemen zorgen ook voor meer biodiversiteit omdat ze insecten en andere dieren

Verlaagde banden zorgen dat het water eenvoudig naar de wadi stroomt

Zelf een wadi maken in je tuin?

1. Zoek een locatie uit waar normaal veel regenwater naar toestroomt.
2. Graaf een ondiepe kuil van 20 tot 50 cm.
3. Maak een doorlatende bodem (zand, grind, lavasteen of kleikorrels, daarboven een humuslaag).
4. Zet de wadi vol waterminnende planten (rietgras, zegge, lisdodde, dotterbloem, moerasvergeet-mij-nietje, watermunt, valeriaan, grote kattenstaart).
5. Beheer en onderhoud (verwijderen af en toe onkruid en zorg dat het niet te dicht groeit, bewater af en toe in geval van extreem langdurige droogte).

aantrekken. Extensief maaibeheer is dan wel een vereiste. Omdat de wortels PAK's opnemen is wordt grondwater schoner, maar is het verstandig het maaisel te verbranden. De wadi's kunnen ook gebruikt worden als een soort ecologische route door een stad waar dieren zich eenvoudiger over kunnen verplaatsen.

De komende jaren zal de vraag naar wadi's met een regelfunctie gaan toenemen. De zomers worden droger en heter, de buien intenser. Het bergen en vasthouden van regenwater wordt dus steeds belangrijker, net als het op peil houden van de grondwaterstand. De reden dat wadi's nauwelijks beplant worden komt vooral voort uit onwetendheid en vasthouden aan het bekende (graswadi met technische bodem). Maar beplanting heeft veel voordelen, naast biodiversiteit en het vasthouden van PAK's geeft het mensen en dieren een plezierige groene omgeving, wordt hittestress tegengegaan en zorgt het – ondanks dat het 3 tot 4% van de wadi afdekt met bladeren en stengels – voor 33% meer opslagcapaciteit. Beplanten dus, al die wadi's!

De groene revolutie!

In totaal 13 Zeeuwse schoolpleinen ontvangen in 2025 €10.000 van IVN om hun schoolplein te vergroenen (IVN)

IVN streeft naar groene schoolpleinen, waar kinderen leren en leven met natuur. Op Walcheren zijn er al behoorlijk wat schoolpleinen groener geworden de afgelopen jaren. Debby Boers, projectleider bij IVN: 'Groene schoolpleinen dragen bij aan de gezondheid en ontwikkeling van kinderen. Ze worden creatiever, pestgedrag neemt af en ze bewegen meer. Daarnaast zorgt een groen plein ook voor meer biodiversiteit in de buurt en ontstaat er minder wateroverlast.' Dit jaar worden 13 vouchers uitgedeeld. Boers: 'We zijn blij dat we nog meer schoolpleinen gaan vergroenen. Op die manier krijgen straks alle kinderen in Zeeland de kans om in een groene omgeving op te groeien.'. Lekker spelen, ontdekken en vies worden.

Een aantal jaar geleden is het plein van de Franciscusschool in Middelburg omgetoverd tot een groen schoolplein. Directrice

Esther Coomans:

'Mijn beweegredenen waren vooral dat

het veldje naast de school een poepveldje was waar honden werden uitgelaten en kinderen niet op konden spelen. Er was dus wel wat groen, maar niet erg toegankelijk. Kinderen konden niet bewegen in en op dat groen. Ik ben ervan overtuigd dat kinderen die in het groen spelen ook meer rust en ontspanning ervaren dan op een tegelplein. Daarom wilde ik ook delen van ons plein vergroenen.'

'Ik ben er van overtuigd dat kinderen die in het groen spelen meer rust en ontspanning ervaren dan op een tegelplein'

Esther Coomans (directrice Franciscusschool Middelburg)

Veld tegenover school vóór de aanpak

Gedurende de realisatie

Het plein van de school bestaat voor een groot deel uit tegels. De speel- en leermogelijkheden op het plein zijn beperkt. Een groen schoolplein geeft kinderen de gelegenheid meer te komen tot spel en bewegen en de natuur in de omgeving van de school kan worden geïntegreerd in het leren. Naast het leren van de basisvaardigheden (rekenen, lezen, taal, etc.) is er nu ook een grote mogelijkheid voor onderzoekend en ontdekkend leren.

Door tegels weg te halen en vierkante meters te vergroenen én door een buitenleslokaal op het veldje naast de school. Door de bloemenmix in de voortuin ontstaat ook meer biodiversiteit. Zowel bijvriendelijke planten krijgen een plek, maar ook wordt gedacht aan bijvoorbeeld de egel door hier plekken voor te creëren.

Een groen schoolplein zorgt voor avontuurlijker en meer divers buitenspel, een mooier aanzicht van de school en mogelijkheden om leuker buiten les te geven. Daarnaast is er meer concentratie (groen werkt beter dan 'grijs'), meer wateropslag, verbetering van motorische vaardigheden en meer verkoeling in de zomer.

Hoek schoolplein vóór realisatie groen schoolplein

Dezelfde hoek na realisatie groene schoolplein

Op dit moment zijn er op diverse locaties plannen of wordt er concreet gewerkt aan de realisatie van een groen schoolplein.

In Vlissingen aan het Pablo Picassoplein hebben 4 schoolbesturen en de Kinderopvang Walcheren (KOW) die gevestigd zijn in 'De Combinatie' de handen ineen geslagen om samen met de gemeente Vlissingen het schoolplein een groener karakter te geven. Het gaat om Ravenstein (Archipel Scholen), Het Vlot (Onze Wijs), Jozefschool (Prisma Scholengroep), Iqra (SIPO) en Het Windorgel (KOW). Omdat er beton in de

ondergrond zit is het nog even wachten op de daadwerkelijke realisatie met het doel om meer bomen en struiken te planten. Zo wordt de natuur(ervaring) naar alle kinderen gebracht, mochten ze er zelf niet zo snel mee in aanraking komen. In Zeeland is momenteel ongeveer 1 op de 3 schoolpleinen vergroend. Wetende dat er in Nederland zo'n 8.000 schoolpleinen zijn is er dus voldoende werk aan de winkel!

Gedurende de realisatie

Een groen schoolplein ondersteunt de gezonde ontwikkeling van kinderen

Een groen schoolplein draagt bij aan kennis over en band met natuur

Een groen schoolplein draagt bij aan een betere kwaliteit van het onderwijs

Een groen schoolplein bevordert klimaatbestendigheid van de bebouwde omgeving

Een groen schoolplein bevordert biodiversiteit

Scholen schrikken soms nogal van het onderhoud. Dit is niet nodig, vaak willen ouders én kinderen helpen met het onderhoud. Onderhoud door kinderen kan direct worden gekoppeld aan onderwijsdoelen. Bij een groen schoolplein moet daarnaast enige 'speelerosie' worden ingecalculiseerd, per dag spelen er veel kinderen op het plein en op sommige plekken zal bijvoorbeeld gras verdwijnen.

Er zijn veel geschikte planten voor het groene schoolplein, zoals vlinderstruiken, dwergmispel, lijsterbes, esdoorn, linde, knotwilg, hazelaar, sneeuwklokje, zonnebloem, kaardenbol, diverse groenten, fruitbomen en zadenmixen.

Een groene revolutie, een vreedzame maatschappelijke omwenteling die leidt tot verbetering van iets dat nu minder goed is. En ook al lukt het niet helemaal, het streven zelf is al mooi. Alleen al het streven naar de droom dat alle schoolpleinen groen zijn zal al veel veranderen voor de ontwikkeling van onze kinderen en dus onze maatschappij.

Liberté, égalité et cours d'école vertes!

Kopij voor het volgende nummer

Ook een (natuur)beleving, evenement, ommetje, foto, boektitel of iets anders delen? Zo kunnen we elkaar inspireren. De volgende 'Op de Hoogte' verschijnt medio **juni 2025**. Kopij graag voor 31 mei aanleveren via opdehoogte-walcheren@ivn.nl.

In 2025 verschijnt 'Op de Hoogte' verder nog in **september** en **december**.

Verrassende ommetjes op Walcheren

Rond en door het Veerse Bos

Angie van Goethem

Modderig paadje bij de start

Wanneer Veere op het programma staat, zijn we in de auto nog aan het nadenken welke van de drie het wordt. Drie routes met elk hun mooie plekjes en verrassingen. Voor nu is de keuze gevallen op het Veerse Bos. Onderweg stuitten we op twee verrassingen; heel veel modder en een wel erg bijzondere ontmoeting...

We parkeren op de langs de weg verstopte parkeerplaats aan de Landschuurweg en gaan op pad. Het leuke aan het Veerse Bos is dat het niet uitmaakt via welke kant je de route start, linksom of rechtsom kom je gewoon weer terug bij het begin. We slaan linksaf en gaan zodra het kan rechtsaf via een modderpad het bosje in. Nu al baal ik van mijn optimistische gedachte thuis dat

‘mijn gypjes’ vandaag wel konden... Aan het eind van dit pad loop je over ‘t hof van twee pittoreske boerderijtjes en sla je aan het eind van de weg rechtsaf. Bijna aan het eind van deze doorlopende weg vind je op een gegeven moment aan de rechterkant een padje tussen hagen

Twee pittoreske boerderijtjes

Over de touwbrug in het Veerse Bos

en bramenstruiken en daar ga je in. Er zitten vaak vogeltjes verstopt in dit hagenpad en zo nu en dan zie je een roofvogel. Dit pad volgend loop je langs natuurcamping het Veerse Gat. Aan het einde van het pad ga je de touwbrug over en volg je het pad en sla je linksaf ‘de waterbrug’ over. Verderop ga je links het bospad in en volg je verderop het pad langs het water. Daar ga je het bruggetje over en volg je het fiets- / voetpad helemaal tot het einde. Daar vind je een stukje verderop links ‘t Huys te Gapinge. Vanaf de weg kun je tussen de struiken door het nu is bewonderen. Terwijl we even wegdromen en denken hoe het hier vroeger moet zijn geweest, voelen we ons bespied. Als we de weg verder volgen, zo dat we in de verte een blik kunnen werpen op de vliedberg, wordt het gevoel dat we bekeken worden steeds sterker. En ja hoor, links van de weg, tussen de hoge bosjes zien we opeens een 8 paar ogen ons aankijken. Je ziet ze bijna niet en dat maakt het heel erg bijzonder dat we oog in oog staan met een kudde reeën die op nog geen meter afstand ‘verstopt’ ons aanstaren.

Infobord bij voormalig Huis te Gapinge

‘De waterbrug’ in de Veerse Kreek

Bang zijn ze niet trouwens, dus een foto is snel gemaakt.

Na deze bijzondere ontmoeting lopen we terug naar het pad waar we vandaan kwamen, naar het bos. Op het veld schieten nog een paar reeën het bos in, getuige de witte staartjes die voorbij schieten, een mooi gezicht.

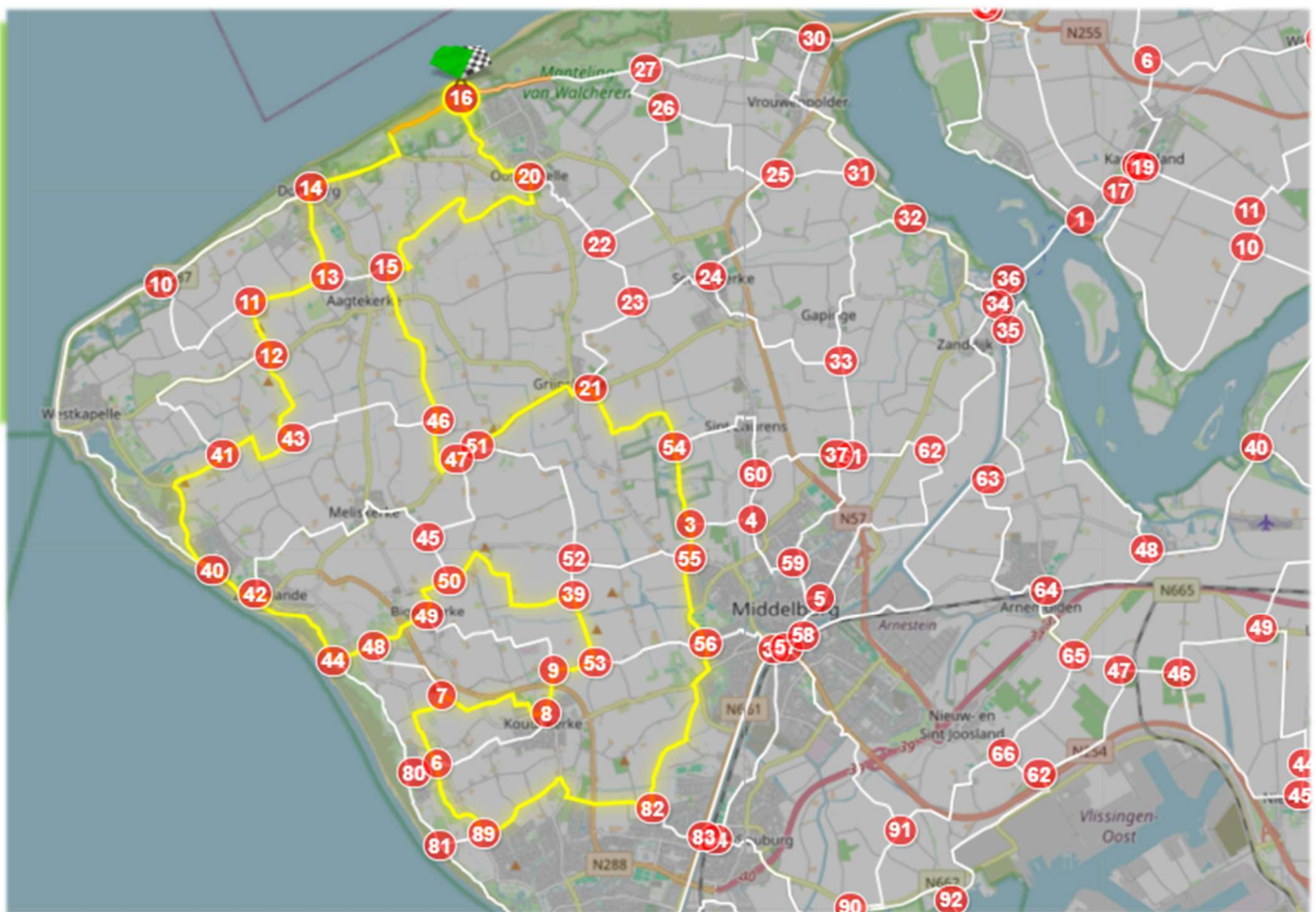
Ontmoeting met een kudde reeën

In het Veerse Bos tref je leuke paddenstoelen aan

We wandelen zigzaggend terug, de blauwe paaltjes volgend naar de parkeerplaats. De waterpartij die in dit bos ligt is ontstaan tijdens de Tweede Wereldoorlog en is één van de vier plaatsen waar de dijk is doorgestoken om Walcheren onder water te zetten. Later zijn hier bomen omheen gepland en is het gebied ontwikkeld naar een wandel- en paardrijgebied. Je kunt hier een hele dag vertoeven, maar ook gerust een half uurtje, mocht je zin hebben in een kleine wandeling. In het bos zijn allerlei juweeltjes verstopt; je vindt hier vele soorten paddenstoelen, kunt genieten van het gezang van vogeltjes en je kunt hier verschillende kruiden en zoutminnende planten vinden. Zo las ik ook dat hier de keverorchis bloeit. Zin in een wandeling waarbij je kunt kiezen of je water, bos, verhard, het Veerse Meer of gewoon makkelijk de 'blauwe palenroute' kunt volgen, dan is het Veerse Bos zeker een aanrader!

De Walcherse Vliedbergen – 57 km

De route op kaart (www.fietsnet.be)

Vliedbergen, je ziet ze nogal eens in ons Walcherse landschap. Vaak daterend uit de 12e tot en met 14e eeuw en veelal bedoeld om een mottekasteel op aan te leggen. Maar soms ook als woonheuvel om te overleven als zware stormvloed het Zeeuwse landschap teisterden. Vroeger waren er honderden in Zeeland, nu nog zo'n veertig. De route start bij Terra Maris, hét museum over het Zeeuwse landschap en de natuur. Hier ligt ook een mooie replica van een mottekasteel. Vanuit Terra Maris fiets je door het bos naar knooppunt 16 midden in **De Manteling van Walcheren**. Een uniek gebied omdat loofbossen dicht bij de kust groeien. Deze voornamelijk eikenbossen werden tijdens de 18^e eeuw aangeplant om de buitenplaatsen die hier lagen te beschermen tegen de felle wind van zee.

Slangenlook (Saxifraga – Ed Stikvoort)

Door het **Bos Dishoek** voert de route nu richting Koudekerke. Dit bos kenmerkt zich door duinstruweel, dicht duinbos en op de hogere toppen open duingrasland. Het gebied is onderdeel van de kustverdediging en is grotendeels niet toegankelijk. Hier vind je dan ook schraalgraslanden met levendbarende hagedissen, allerlei soorten sprinkhanen en vlinders. In de binnenduinstruweel is er duinstruweel met vlier, duindoorn, braam, sleedoorn. Daarin broeden onder meer grasmussen, nachtegalen, zomertortels en goudvinken. Aan de rand van het bos komt onder meer slangenlook voor.

Bij knooppunt 7 ligt **Vliedberg Bergweg** (km 30) stammend uit de 13^e eeuw en zo'n 5 meter hoog. De opvallende **Vliedberg Meinersweg** (km 34) is bijna 8 meter hoog en komt uit de 13^e eeuw. Bij de inundatie van Walcheren stak deze boven het water uit, maar had veel te lijden van het in- en uitstromende zeewater. In 1986

Vliedberg Boudewijnskerke

De route doet enkele vliedbergen op Walcheren aan. De **Vliedberg van Klein Mariekerke** (km 12) is de eerste, deze ligt nabij de kruising van de Kelderweg met de Mariekerkseweg en bestaat uit een verhoging van zo'n 2,5 meter in het landschap. Ze stamt uit de late Middeleeuwen en vondsten laten zien dat er bewoning was. Toch is niet helemaal zeker of dit een vliedberg is. In de Tweede Wereldoorlog bouwden de Duitsers een schuilbunker in deze vliedberg. **Sint Laurens Weihoek** (km 16) is een uniek vogelgebied. Nu voert de route langs de **Cleene Hooge** (km 18). Net voorbij het 'Bunkerpad' en knooppunt 82 ligt rechts de Bergweg. Hier ligt **Vliedberg Bergweg Vlissingen** (km 24), deze is ongeveer 5 meter hoog en stamt uit de 13^e eeuw en in de vliedberg bevindt zich een radarpost uit de Tweede Wereldoorlog. Nabij knooppunt 89 ligt verscholen in de wijk Pauwenburg de **Vliedberg Pauwenburg** (km 27), een verhoging van ruim 6 meter begroeid met struiken. De vliedberg stamt uit de 13^e eeuw en in de Tweede Wereldoorlog is een bunker aangelegd in de berg.

Vliedberg Zoutelandseweg in Biggekerke

is de vliedberg gerestaureerd. Iets verderop ligt de **Vliedberg Rorikshilweg**, onduidelijk is de ouderdom, maar geschat wordt tussen de 10^e en 12^e eeuw. De hoogte is zo'n 4 meter.

Het leuke Krommenhoeke – al vermeld in 1318 en genoemd naar een 'kromme hoek' in de weg – met de gelijknamige **Vliedberg Krommenhoeke** (km 37) uit de 13^e eeuw met een hoogte van zo'n 5,5 meter is de volgende in de reeks. Bij deze vliedberg zijn fraaie benen voorwerpen als kammen gevonden. **Vliedberg Zoutelandseweg** (km 38) ligt links bij het binnen rijden van Biggekerke. De vliedberg is zo'n 3,5 meter hoog en

oogt rommelig. Iets verderop ligt **Vliedberg Schuivlotstraat** met eenzelfde hoogte. De route voert langs het **Biggekerkse Bos** waar onder andere de Spaanse aak voorkomt. Langs de kuststrook gaat het naar Zoutelande. **Vliedberg Boudewijnskerke** (km 46) is een 9 meter hoge vliedberg die nog erg mooi intact is. Deze stamt uit de 13^e eeuw en is in 1985 gerestaureerd. **Vliedberg 't Hof Hazenberg** (km 49) van 8 meter hoog ligt na een mooi weggetje. De hoogste vliedberg van Walcheren met bijna 10 meter is **Vliedberg Sint Jan ten Here** (km 50). Ook deze vliedberg stamt uit de 13^e eeuw.

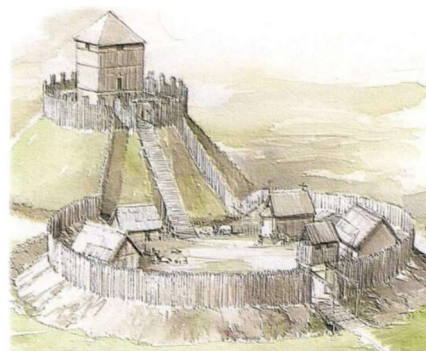
De route voert nu via Domburg terug naar Terra Maris waar de replica van het mottekasteel bewonderd kan worden. Het grote aantal vliedbergen in Zeeland uniek vergeleken met de rest van Nederland. Dit heeft mogelijk te maken met het feit dat er geen sterk centraal gezag bestond in Zeeland en dat Zeeland een bijzonder verervingsstelsel had. Lokale edelen en machthebbers wilden graag hun onafhankelijkheid en status laten zien met een eigen 'burcht'. Als ze overleden moest steeds het bezit over alle zonen worden verdeeld, dus steeg het aantal landeigenaren en daardoor het aantal mottekastelen. De oudste mottekastelen bestaan uit een steile kernheuvel, die vaak boven op een bestaande stelberg werd gebouwd. Stelbergen waren in het verleden aangelegd door herders. Het waren door een lage wal omgeven drinkputten. Daarin bleef zoet drinkwater staan. Bij hoog water zochten herders en hun schapen een veilig heenkomen en hadden ze wat water.

Replica mottekasteel Terra Maris

Het mottekasteel, dus één van de oudste kasteelvormen, een versterkte woonplaats van een adellijk persoon. De enige momenteel nog zichtbare resten van deze mottekastelen in het landschap zijn de vliedbergen. Een mottekasteel bestond uit een opperhof met aan de voet een voorhof (neerhof). Het opperhof op de heuvel (de motte) werd beschermd door palissade en een gracht. Het gebouw werd gebruikt als verdediging en om in te wonen. Op het voorhof (neerhof) speelde zich het dagelijks leven in vreedstijd af. Denk aan een boerderij, een kapel, stallen, schuren en verblijfplaatsen van ondergeschikten, veelal omringd door een wal of palissade. Bij maar enkele Zeeuwse vliedbergen zijn aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van een voorhof. Daarom denkt men dat veel Zeeuwse mottekastelen alleen een opperhof hadden. Vliedbergen op Walcheren die wel het vermelden waard zijn maar niet in de route voorkomen zijn:

- Vliedberg Snouck Hurgronjeweg, Gapinge
- Vliedberg Bieweg, Gapinge
- Vliedberg Bosweg, Veere
- Vliedberg Oude Veerseweg, Middelburg
- Vliedberg Schellach, Middelburg

Deze route fietsen?

Volg de knooppunten (start bij Terra Maris tussen Domburg en Oostkapelle):
16 – 20 – 15 – 46 – 47 – 51 – 21 – 54 – 3 – 55 – 56 – 82 – 89 – 6 – 7 – 8 – 9 – 53 – 39 – 50 – 49 – 48 – 44 – 42 – 40 – 41 – 43 – 12 – 11 – 13 – 14 – 16

Bordje weg? Bordje fout? Meld het!
www.meldpuntroutes.nl

Spaanse aak (Saxifraga – Marijke Verhage)

Overzicht activiteiten Walcheren 2025

De lente is bijna in het land. En er zijn tal van leuke activiteiten om te ondernemen rondom de natuur. Check voor de IVN-excursies vooraf altijd de website! Voor de cursief gedrukte excursies wordt verwezen naar de websites van de betreffende instanties, hier vindt u meer informatie en tal van andere activiteiten.

Datum	Excursie / activiteit	Tijdstip	Thema / opmerking
MAART			
15 (zaterdag)	Schone Schelde (opruimen)	hele dag	Schone Rivieren
15 (zaterdag)	Event natuurfotografie	hele dag	PIXperience
16 (zondag)	Middelplaten Veerse Meer	10.00 uur	Natuurmonumenten
17 (maandag)	Strandwerkgroep Neeltje Jans	09.15 uur	KNNV Walcheren
19 (woensdag)	Start cursus 'Flora 2025'	online	Floron (wekelijks tot en met 2 juli)
22 (zaterdag)	Strandexpeditie Oranjezon	10.00 uur	Zeeuws Landschap
22 (zaterdag)	Park Toorenvliedt	14.00 uur	Voorjaarswandeling
22 (zaterdag)	4 ^e Nationale Schelpenteldag	hele dag	Zeeuws Landschap
23 (zondag)	Bijzondere lentebloeiërs	13.30 uur	Terra Maris
27 (donderdag)	Theorieavond 1	19.30 uur	Basiscursus Natuurfotografie IVN
29 (zaterdag)	Praktijkochtend 1	09.00 uur	Basiscursus Natuurfotografie IVN
29 (zaterdag)	ALV (MFA Biggekerke)	14.00 uur	IVN afdeling Walcheren
30 (zondag)	Strandjutten	10.00 uur	Terra Maris
30 (zondag)	Het Nollebos / Westduin	10.30 uur	Stinzenplanten in het Nollebos
APRIL			
3 (donderdag)	Theorieavond 2	19.30 uur	Basiscursus Natuurfotografie IVN
5 (zaterdag)	Praktijkochtend 2	09.00 uur	Basiscursus Natuurfotografie IVN
10 (donderdag)	Theorieavond 3	19.30 uur	Basiscursus Natuurfotografie IVN
12 (zaterdag)	Praktijkochtend 3 & Fotowerkgroep op stap	09.00 uur	Basiscursus Natuurfotografie IVN
12 (zaterdag)	Vogelexcursie Oranjezon	volgt	Varens en bomen KNNV Walcheren
16 (woensdag)	Fotowerkgroep tops en tips	19.30 uur	Foto's bespreken
18 (vrijdag)	Strandexpeditie Oranjezon	09.00 uur	Zeeuws Landschap
19 (zaterdag)	Sint Laurens Weihoek	09.00 uur	Zeeuws Landschap
19 (zaterdag)	Buitenplaats Moesbosch	13.30 uur	Excursie en Daslook
26 (zaterdag)	Park Toorenvliedt	14.00 uur	Oranjewandeling
30 (woensdag)	Strandexpeditie Oranjezon	10.00 uur	Zeeuws Landschap
30 (woensdag)	Eendenkooi Slikkebosch	13.00 uur	Staatsbosbeheer
MEI			
3 (zaterdag)	Polderhuis Westkapelle	13.00 uur	Geheimen van het getij
3 (zaterdag)	Buitenplaats Moesbosch	13.30 uur	Excursie en Daslook
4 (zondag)	Het Nollebos / Westduin	09.00 uur	Vogels in het Nollebos
10 (zaterdag)	Park Toorenvliedt	07.00 uur	Vroege vogelwandeling
10 (zaterdag)	Fotowerkgroep op stap	09.00 uur	Voorjaars tekenen
10 (zaterdag)	Plantjesdag (verkoop)	10.00 uur	Speelhof Hoogerzael
10 (zaterdag)	Libellen Oranjezon	13.00 uur	Zeeuws Landschap
17 (zaterdag)	Sint Laurens Weihoek	09.00 uur	Zeeuws Landschap
17 (zaterdag)	Nollestrand Vlissingen	11.00 uur	Speurtocht op het strand
17 (zaterdag)	Libellen Oranjezon	13.00 uur	Zeeuws Landschap
24 (zaterdag)	Park Toorenvliedt	14.00 uur	Meiwandeling
24 (zaterdag)	Biodiversiteit Rammekens	hele dag	KNNV Walcheren
31 (zaterdag)	Strand Zoutelande	10.30 uur	Speurtocht op het strand

JUNI

7 (zaterdag)	Speelhof Hoogerzael	n.n.b.	Slootjesdag
14 (zaterdag)	Fotowerkgroep op stap	09.00 uur	Orchideeën
14 (zaterdag)	Polderhuis Westkapelle	10.00 uur	Geheimen van het getij
<i>21 (zaterdag)</i>	<i>Sint Laurens Weihoek</i>	<i>09.00 uur</i>	<i>Zeeuws Landschap</i>
21 (zaterdag)	Polderhuis Westkapelle	16.00 uur	Geheimen van het getij
<i>25 (woensdag)</i>	<i>Modderdag</i>	<i>13.30 uur</i>	<i>Speelhof Hoogerzael</i>
28 (zaterdag)	Nollestrand Vlissingen	10.00 uur	Speurtocht op het strand

JULI

1 (dinsdag)	Rammekenshoek Ritthem	19.30 uur	Rondje Rammekenshoek
<i>6 (zondag)</i>	<i>Middelplaten Veerse Meer</i>	<i>10.00 uur</i>	<i>Natuurmonumenten</i>
6 (zondag)	Park Toorenvliedt	10.30 uur	Zomerwandeling
8 (dinsdag)	Rammekenshoek Ritthem	19.30 uur	Rondje Rammekenshoek
15 (dinsdag)	Rammekenshoek Ritthem	19.30 uur	Rondje Rammekenshoek
<i>16 (woensdag)</i>	<i>Strandexpeditie Oranjezon</i>	<i>10.00 uur</i>	<i>Zeeuws Landschap</i>
<i>16 (woensdag)</i>	<i>Eendenkooi Slikkebosch</i>	<i>19.00 uur</i>	<i>Staatsbosbeheer</i>
18 (vrijdag)	Nollestrand Vlissingen	14.00 uur	Speurtocht op het strand
22 (dinsdag)	Rammekenshoek Ritthem	19.30 uur	Rondje Rammekenshoek
<i>25 (vrijdag)</i>	<i>Strandexpeditie Oranjezon</i>	<i>10.00 uur</i>	<i>Zeeuws Landschap</i>
29 (dinsdag)	Rammekenshoek Ritthem	19.30 uur	Rondje Rammekenshoek
<i>30 (woensdag)</i>	<i>Eendenkooi Slikkebosch</i>	<i>19.00 uur</i>	<i>Staatsbosbeheer</i>

AUGUSTUS

3 (zondag)	Park Toorenvliedt	10.30 uur	Zomerwandeling
5 (dinsdag)	Rammekenshoek Ritthem	19.30 uur	Rondje Rammekenshoek
9 (zaterdag)	Nollestrand Vlissingen	08.30 uur	Speurtocht op het strand
9 (zaterdag)	Polderhuis Westkapelle	09.30 uur	Geheimen van het getij
9 (zaterdag)	Polderhuis Westkapelle	19.30 uur	Geheimen van het getij
12 (dinsdag)	Rammekenshoek Ritthem	19.30 uur	Rondje Rammekenshoek
<i>13 (woensdag)</i>	<i>Strandexpeditie Oranjezon</i>	<i>13.00 uur</i>	<i>Zeeuws Landschap</i>
<i>13 (woensdag)</i>	<i>Eendenkooi Slikkebosch</i>	<i>19.00 uur</i>	<i>Staatsbosbeheer</i>
<i>17 (zondag)</i>	<i>Middelplaten Veerse Meer</i>	<i>10.00 uur</i>	<i>Natuurmonumenten</i>
<i>27 (woensdag)</i>	<i>Eendenkooi Slikkebosch</i>	<i>19.00 uur</i>	<i>Staatsbosbeheer</i>
30 (zaterdag)	Polderhuis Westkapelle	13.00 uur	Geheimen van het getij

SEPTEMBER

13 (zaterdag)	Nollestrand Vlissingen	12.00 uur	Speurtocht op het strand
<i>20 (zaterdag)</i>	<i>Strandexpeditie Oranjezon</i>	<i>09.00 uur</i>	<i>Zeeuws Landschap</i>
<i>20 (zaterdag)</i>	<i>Sint Laurens Weihoek</i>	<i>09.00 uur</i>	<i>Zeeuws Landschap</i>
<i>21 (zondag)</i>	<i>Middelplaten Veerse Meer</i>	<i>10.00 uur</i>	<i>Natuurmonumenten</i>

OKTOBER

4 (zaterdag)	Wetenschapsdag ZB en HZ	hele dag	Stand van IVN-Walcheren
11 (zaterdag)	Polderhuis Westkapelle	10.30 uur	Geheimen van het getij
<i>15 (woensdag)</i>	<i>Strandexpeditie Oranjezon</i>	<i>09.00 uur</i>	<i>Zeeuws Landschap</i>
19 (zondag)	Het Nollebos / Westduin	10.30 uur	Herfst in het Nollebos
<i>22 (woensdag)</i>	<i>Eendenkooi Slikkebosch</i>	<i>14.00 uur</i>	<i>Staatsbosbeheer</i>
26 (zaterdag)	Polderhuis Westkapelle	19.30 uur	Geheimen van het getij / N8vdN8

NOVEMBER

1 (zaterdag)	Park Toorenvliedt	14.00 uur	Bevrijding Walcheren

DECEMBER

<i>27 (zaterdag)</i>	<i>Strandexpeditie Oranjezon</i>	<i>12.00 uur</i>	<i>Zeeuws Landschap</i>
27 (zaterdag)	Landgoed Ter Hooge	13.30 uur	Verrassende Winterwandeling

Inhoud

Algemeen

- 2 Redactioneel
Bij de voorpagina
Aan deze editie werkten mee
Colofon

Bestuur en werkgroepen

- 3 Dagelijks bestuur
Algemeen bestuur (naast dagelijks bestuur)
Werkgroepen
Vacatures

Activiteitenoverzicht

4	Terugblik Nieuwjaarsreceptie 25 januari	8	Park Toorenvliedt
5	Algemene Ledenvergadering 29 maart		Op stap met de IVN-Fotowerkgroep
5	IVN-Basiscursus Natuurfotografie 2025	11	Het Nollebos / Westduin
6	Geheimen van het getij		Rondje Rammekenshoek
	Speurtocht op het Nolletrand	12	Landgoed Ter Hooge
7	Buitenplaats Moesbosch		Slootjesdag 7 juni
	Wetenschapsdag 4 oktober		Schelpenteldag 22 maart

Kiek... een plaëtje!

- 13 Fotorubriek voor al je leuke waarnemingen

Op bezoek bij...

- 16 Hof ter Linde (Oest Farm & Stay)

Artikelen en ander nieuws

20	Vroeg- en laatbloeiers	27	Nog een eendenkooi en meer...
21	De Blauwborst	29	Rectificatie 'Nobelprijs voor de insectenliefde'
23	Een verrassend telefoontje	30	Wadi's
	Wie is de mol?	31	De groene revolutie!
26	Een gouwe ouwe van Cobie Gouwen	33	Kopij voor het volgende nummer

Verrassende ommetjes op Walcheren

- 34 Rond en door het Veerse Bos
- 35 De Walcherse Vliedbergen – 57 km

Jaaroverzicht activiteiten Walcheren 2025

- 38 Jaaroverzicht 2025

